



**CURIER**

Revistă de cultură și bibliologie



**ROMÂNIA**

1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREUNĂ

**IDEALUL UNITĂȚII NAȚIONALE  
LA CENTENARUL MARI UNIRI**

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

Târgoviște • An XXIV – Nr. 2 (48) 2018

## CUPRINS

### INTERFERENȚE CULTURALE

- **Nicolae Iorga și problema Dobrogei**, Radu-Ștefan Vergatti / 2
- **Academia Română susținătoare a Marii Uniri**, Victor Petrescu / 8
- **Patriciatul târgoviștean la începutul secolului al XV-lea**, Alexandru Ștefănescu / 11
- **Iancu Flondor (1865-1924)**, Radu Moțoc / 14

### DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

- **Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu” ediția a XVII-a**, Daniela Iordache / 16
- **Oameni mici, probleme mari**, Claudia Chebac / 19
- **„Respect legea! Respect viața!”**, concurs județean la a doua ediție, Florina Rotaru / 20

### DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

- **Centrele EUROPE DIRECT colaborează pentru a susține Anul European al Patrimoniului Cultural și Alegerile Europarlamentare din 2019**, Vlăduț Andreescu / 21
- **Biblioteca Comunală Moțăieni**, Roxana Ilie / 23
- **Biblioteca Comunală Valea-Mare din Dâmbovița**, Aurora Loliceru / 24
- **Raise YOUth voice!**, Denisa Bodi / 25
- **O poveste despre bibliotecar și bibliotecă**, Ana Nedelcu / 26

### PATRIMONIU

- **Biblia de la București – simbol de unitate peste veacuri**, Agnes Terezia Erich / 27
- **Constantin Șerban „Cârnul”, Domnitor al Țării Românești 1654-1658**, Adrian Nichita / 31

### REMEMBER

- **Serghe Paraschiva. Un devotat slujitor al bibliotecii târgoviștene** / 35
- **Petrea Ciupitu. Voința sacră de autodepășire** / 36

### TABLETA DE SCRITOR

- **Mihai Oproiu – despre originile Târgoviștei** / 37

### TINERE CONDEIE

- **De ce nu mai citește lumea?**, Ștefan Khalil / 40

\* **Notă:** Autorii își asumă cele prezentate în cadrul articolelor din punctul de vedere al resurselor bibliografice consultate.

## INTERFERENȚE CULTURALE

## Nicolae Iorga și problema Dobrogei

**Rezumat:** Problema dominației asupra Dobrogei de către despotul Dobrotiță din Caliacra, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, se bazează pe interpretarea unei singure surse scrise: condica de cheltuieli a expediției Contelui Verde, Amedeo VI di Savoia. Interpretarea eronată a lui Nicolae Iorga în sensul traducerii numelui castrului Aquille / Aquillo ca Chilia, un port de pe Dunăre, a implicat afirmația neîntemeiată potrivit căreia Dobrotici ar fi putut stăpâni Dobrogea întregă cu Delta Dunării. Cu aproximativ cinci decenii în urmă, regretatul numismat Octavian Iliescu a arătat greșeala traducerii, dar și el s-a înșelat, considerând că Aquille ar fi Anchialos, actuala localitate Pomorie din Golful Burgas. Continuând cercetarea documentară și utilizând rezultatele investigațiilor arheologice, am ajuns la concluzia că Aquille, castrul menționat în condica de socoteli a contelui Verde, Amadeo VI din Savoy, a fost Aydos (Aidos / Aytos / Eitos), Aquille în latină și Aytos în greacă având aceeași semnificație, vultur și fiind amplasat la cca. 30 km de golful Burgas, în interiorul țării, la vest de țărmul acestui golf. Prin urmare, o eventuală extindere a domniei lui Dobrotici la nord de Caverna, care este dincolo de linia convențională Dristra-Mangalia, nu este confirmată. Circulația monetară, așa cum reiese din descoperirile făcute de G. Custurea, G. Talmațchi și Gh. Mănuclu-Adameșteanu, arată că monedele realizate de Dobrotici nu au depășit această linie. În schimb, în nordul Dobrogei s-au descoperit numeroase tezaururi cu monede emise de domniile Țării Românești. În plus, portulanele de la sfârșitul secolului al XIV-lea și de la începutul secolului 15 marchează porturile care considerate bune pentru a acostare de către genovezi și venețieni. Acesta este un element important, pentru că ambele republici maritime italiene erau în conflict cu Dobrotici. Prin urmare, nu există nimic care să dovedească extinderea dominației Dobrotici sau a unor tătari – ca Demeter – în nordul Dobrogei în detrimentul Țării Românești. De fapt, cronicari precum Sükrüllah au arătat că în secolul al XV-lea otomanii au luptat împotriva Țării Românești pentru cucerirea nordului Dobrogei.

**Cuvinte-cheie:** Dobrogea, Cilia, Aidos/ Aytos/Eidos/Aquille/Aquillo, Enisala

Am ales subiectul de față deoarece în anul 2013, în ziua de 10 august, s-au împlinit 100 ani de la încheierea celei de-a doua păci – tratatul de la București – prin care au luat sfârșit cele două războaie balcanice (1912-1913).

În ceea ce privește România, tratatul de pace semnat la București a avut mare însemnătate, deoarece a dus la unirea Cadrilaterului cu restul Dobrogei. Geografic, această zonă reprezenta și reprezintă sudul Dobrogei. În acel moment istoric, primăvara anului 1913, când s-a pregătit semnarea actului de la București, oamenii politici conservatori care conduceau România s-au reunit într-un bloc cerând Cadrilaterul<sup>1</sup>. Bătrânul P. P. Carp a fost împotriva acceptării propunerii Imperiului Țarist, făcută în cadrul Conferinței de la Sankt-Petersburg (februarie 1913), de a i se ceda României orașul Silistra cu hinterlandul său.<sup>2</sup> Fruntașul conservator a declarat că teritoriul propus de ministrul de externe rus, Sergei Dmitrievich Sazonov, este mai mic decât moșia lui din satul Țibănești<sup>3</sup>. A sugerat

și apoi a impus să se dea României întreg Cadrilaterul<sup>4</sup>. Motivul a fost simplu. Zona de 7 726 km<sup>2</sup> era necesară pentru apărarea orașului Silistra<sup>5</sup>. Singurul om politic, personalitate a vieții spirituale și culturale românești, care s-a opus preluării Cadrilaterului de către România a fost profesorul Nicolae Iorga. Având o viziune clară asupra perspectivei, el a declarat că în felul acesta, prin anexarea Cadrilaterului, România își va face noi dușmani<sup>6</sup>. Poziția lui N. Iorga a determinat atacuri violente ale conservatorilor împotriva lui. Aceștia l-au numit în presă chiar „micul iubitor de bulgari”. Pentru a pune capăt acestor insulte și a-și reafirma dragostea sinceră de țară, Nicolae Iorga împreună cu Mihail Sadoveanu s-au înrolat în armata română și au plecat imediat pe frontul din Bulgaria.

Privind situația dintre anii 1913 și 1940, adică a celor 27 ani cât Cadrilaterul a fost unit cu România, se remarcă ușor că profesorul Nicolae Iorga a avut dreptate. În Bulgaria s-a intensificat o

puternică mișcare a „comitagiilor”. Ei luptau pentru readucerea Cadrilaterului între granițele Bulgariei și, mai mult, revendicau întreaga Dobrogea<sup>7</sup>.

Însă în vederea susținerii alipirii unui teritoriu la o țară trebuie folosite două tipuri de argumente:

1. cele de ordin istoric
2. cele de ordin demografic

Pentru susținerea argumentelor istorice că Dobrogea ar fi trebuit să aparțină Bulgariei s-a încercat să se arate că în secolul al XIV-lea Dobrogea, în întregime, ar fi fost deținută de despotul Dobrotici<sup>8</sup>.

Singurul izvor care ar fi putut să permită susținerea acestei teze este condica de socoteli a expediției „Contelui Verde” Amadeo VI de Savoia pe litoralul vestic al Mării Negre<sup>9</sup>. Scopul expediției era eliberarea basileului Ioan V Paleologul, prizonier în orașul port Varna.

În cuprinsul condicii se arată că la 19 martie 1367, într-o singură zi, nobilul Guillelmo di Grandisono a parcurs drumul de la Messembria<sup>10</sup> până la „Aquillo”<sup>11</sup> pentru a-l ajuta, eventual a-l elibera, pe contele Antonio Visconte din Milano, închis acolo pentru jaf<sup>12</sup>. Castrul Aquillo era stăpânit de Dobrotici – după cum se arată în condică.

Identificarea castrului Aquile/Aquillo cu Chilia<sup>13</sup> propusă de Nicolae Iorga<sup>14</sup> a fost acceptată mult timp<sup>15</sup>. De aici s-a ajuns la credința greșită că Dobrotici ar fi stăpânit **întreaga Dobrogea**. Mai mult, istorici moderni, ca Sergiu Iosipescu, au mers mai departe, susținând că cetatea Enisala ar fi fost preluată de principele tătar Demetrius<sup>16</sup>. În continuare, cercetătorul își exprimă credința că Dobrotici, sprijinit chiar de Țara Românească, ar fi cuprins toată Dobrogea de nord, adică tocmai cea românească, între anii 1371-1373, iar genovezii ar fi rămas drept consecință stăpâni numai asupra orașului Licostomion din Delta Dunării<sup>17</sup>.



Reanalizarea situației Dobrogei în secolul al XIV-lea ne conduce la cu totul alte concluzii. În condiții de iarnă drumul de la Messembria la Chilia (cca. 600 km.) nu putea fi parcurs în niciun caz într-o singură zi. Erau necesare minimum 14 zile.

Singura localitate la care se putea ajunge într-o zi și avea un nume cu o grafie similară, aproape identică cu aceea înscrisă în condica de socoteli era Aquila/Aquilo, cunoscută mai ales ca Aytos/Aidos/Eidos/Aëtos. De fapt, aceasta din urmă nu apare pe hărțile medievale pe malul mării ca port, ci ca un castru aflat la cca.20 km vest de golful Burgas, o mică fortificație de tip castru, cucerită către 1206-1207 de cel de-al doilea împărat latin al Constantinopolului, Henri de Hainaut. Monarhul a dăruit acest castru marelui senior cronicar Geoffroy de Villehardouin, care l-a lăsat moștenire fiului său, Geoffroy II de Villehardouin. Și astăzi acolo se mai surprind urme ale unei părți a castelului ridicat din porunca seniorilor francezi în sud-estul Bulgariei<sup>18</sup>.

Către mijlocul secolului al XIV-lea, mult după retragerea cavalerilor occidentali, în condiții necunoscute, castrul Aquillo/Aquile/Aydos/Eidos/Aytos/Aëtos/Aitos a fost preluat în stăpânire de către Balica și apoi de fratele său Dobrotici<sup>19</sup>.

Este foarte clar că acest castru se găsea la distanță de litoral<sup>20</sup>, neputând fi identificat cu Anchialos sau cu Laxilucio – acesta din urmă propus de Octavian Iliescu, ambele reprezentând porturi. Totodată, el era la o distanță de cca. 30 km de Messembria (Nessebăr), care putea fi parcursă călare într-o singură zi.

Castrul menționat în registrul de socoteli al expediției Contelui Verde ca aparținând lui Dobrotici, la un an după ce contele Antonio Visconti a fost închis în el, adică în 1368, a fost cucerit într-o expediție condusă de însuși sultanul Murad I Hudaâvendigâr (Imperialul). S-a procedat astfel deoarece localitatea era pe direcția de înaintare a otomanilor în partea de sud din țara lui Dobrotici. Abia peste 20 de ani vor începe înaintarea spre nord, către Dobrogea românească<sup>21</sup>.

Dacă dispărea posibilitatea ca acest singur izvor să susțină extinderea stăpânirii despotului Dobrotici până la Delta Dunării, atunci nu mai există alte argumente în această direcție.

De altfel, nimic altceva nu indică extinderea statului lui Dobrotici, care

a deținut exclusiv Țara Cavarnei, mărginită în nord de marii codri, „pădurea de piatră” (d’iáččč ęřěúíč) din sudul Dobrogei românești.

Nici Cetatea Enisala nu arată prin nimic – vestigii arheologice, descoperiri numismatice – că ar fi fost vreodată în stăpânirea tătarilor, a misteriosului principe Demetrius. Mai mult, în hărțile nautice italienești din secolul al XIV-lea această cetate – cu caracter de supraveghere a circulației în Golful Razim-Sinoe – era trecută ca un castel **genovez** cu numele de Bambola<sup>22</sup>. Aceasta este situația în harta lui Giovanni da Carignano<sup>23</sup>, ale lui Pietro Visconti (1318)<sup>24</sup>, a lui Marino Sanudo<sup>25</sup>, Angelino Dulcert<sup>26</sup>, G. Soleri (sec. XIV)<sup>27</sup>, Mecia de Villadestes (1413)<sup>28</sup>.

Dacă se urmărește răspândirea monedelor bătute din porunca lui Dobrotici și a fiului său, Ivanco, în cetatea Calliacra, atunci se remarcă circulația obișnuită a acestora **numai** în Țara Cavarnei. Acolo li se putea asigura recunoașterea și valoarea<sup>29</sup>.

În Dobrogea românească, în schimb, sunt găsite tezaure cu monede bătute din perioada domnilor din familia Basarabilor – Vladislav Vlaicu (1364-1377)<sup>30</sup>, Radu I (1377-1384)<sup>31</sup>, Dan I (1384-1386)<sup>32</sup>, Mircea cel Mare (1386-1418)<sup>33</sup>.

Este justificată această situație, dovedită de cercetările numismatice. Ele arată clar că pe teritoriul Dobrogei în secolul al XIV-lea circulau monede ale domnilor români, stăpânii politici ai locului, care asigurau ca, în schimburile comerciale, să fie recunoscute și valorificate monedele provenite din „bănăriile” lor.

Dealtfel, stăpânirea politică a domnilor Țării Românești asupra Dobrogei este arătată clar și de izvoarele scrise. Geograful arab din Sudan Abu Fedda<sup>34</sup> și călătorul marocan Ibn Battuta<sup>35</sup> au notat că în anii 1320 și 1330 Dobrogea de nord, adică Dobrogea românească, făcea parte din Țara Românească („*Alouallaq*”). La rândul lui, cartograful evreu Angelino Dulcert sau Doluarte a notat în anul 1339, pe portulanul său, că portul Vicina se găsea pe malul drept al Dunării. În dreptul acestui port a marcat **pe malul stâng al fluviului** semnul de *tamgha*, arătând astfel că acolo era granița Hoardei de Aur, unde se percepea vamă<sup>36</sup>.

În pofida acestor dovezi, P. P. Panaitescu a emis ipoteza că Dobrogea ar fi fost cucerită de Mircea cel Mare<sup>37</sup> după campania prădalnică turcească din anul 1389 sau din 1390 – expediție avându-i în

frunte pe marele vizir Ali-pașa Candaroglu și pe Iacși-bei, fiul lui Timurtaş pașa<sup>38</sup>. Aceea a fost însă o simplă campanie de jaf. Ea nu a avut rostul de a cuceri Dobrogea de la Mircea cel Bătrân, ci numai de a jefui populația și a arăta domnului român puterea Sublimei Porți. Imediat după atingerea scopului de pradă, turcii s-au retras. Dovadă în acest sens este titlul lui Mircea cel Bătrân, care se intitulează din 1390 până în 1418 domn până la Marea cea Mare<sup>39</sup>. Abia în 1419-1420, după moartea lui Mircea cel Bătrân (31 ianuarie 1418), sultanul Mehmet I Celebi (1413-1421) a trecut la prima acțiune mare de cucerire a Dobrogei.

Totodată, nu se poate susține aserțiunea regretatului mare istoric român, deoarece cronicarul turc Sükrullah, narând despre expediția oștirii turcești otomane în Dobrogea, a scris: „Sultanul s-a îndreptat către necredinciosul din Țara Românească (Eflak), cel cu gânduri rele. În partea aceea se aflau trei cetăți care din pricina ghiaurilor fără de minte erau ruinate. El a făcut ca toate trei să înflorească. Una se numea Isaccea (Saakdji), a doua Yeni-Sale (Enisala), iar a treia se numea Giurgiu (Iörkövi)”<sup>40</sup>. Însă opinia lui P. P. Panaitescu, datând din anul 1944,

a fost mult timp acceptată în istoriografie.

În realitate, Dobrogea de nord cu cetățile Enisala, Isaccea, Hârșova a fost cucerită *treptat*, abia din secolul al XV-lea (după încetarea domniei lui Mircea cel Bătrân), de la sud la nord, de trupele otomane<sup>41</sup>. Tot atunci, în urma cuceririi otomane, ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră i s-a schimbat numele din Paristrion/Paradunavon/Podunavia<sup>42</sup> în Dobrogea. Desigur, această nouă denumire a fost impusă de cuceritori prin extensie, de la sud către nord.

Nici a doua condiție folosită pentru justificarea unirii unui stat cu un nou teritoriu nu a fost îndeplinită de iredentiștii bulgari din prima jumătate a sec. XX.

Elementul demografic, din punctul de vedere al structurii etnice, a fost de la începutul evului mediu până astăzi dominant românesc<sup>43</sup>.

Tot lui Nicolae Iorga îi revine meritul de a fi demonstrat că din secolul al XI-lea, când cronicara fiică de basileu Ana Comnena i-a pomenit pe Tatos, Satza și Sestlav, în Dobrogea se găseau români. Componenta etnică românească este atestată pentru secolele XIII-XIV de cronicarii



cruciadei a IV-a, Geoffroy de Villehardouin, Robert de Clari/Cleri, Henri de Valenciennes<sup>44</sup>, de persanul Reșid od-Dîn<sup>45</sup>, de *Düsturname*-ul lui Umur-beg din Aydin<sup>46</sup>, precum și în actele notarilor Gabrielle di Predono<sup>47</sup> și Antonio di Ponzo<sup>48</sup>.

Românii s-au menținut componentă etnică majoritară și în timpul stăpânirii turcești. O singură dovadă este suficientă: păstrarea în ființă și activitate neîntreruptă a bisericii de mir cu hramul Sf. Athanasie din satul Niculițel<sup>49</sup>.

Recensămintele făcute în secolul al XIX-lea, înainte de unirea cu România (14 noiembrie 1878)<sup>50</sup>, fie din porunca autorităților otomane, ca cele elaborate de Ion Ionescu de la Brad și de Nifon Bălășescu, fie în timpul războiului Crimeei, ca acela alcătuit de Camille Allard, fie de autoritățile ruse, cum a fost cel ordonat de consulul general Beloțerkovici, au arătat o neîntreruptă majoritate a populației românești<sup>51</sup>. Este drept că în secolele XVIII-XIX a fost și un neîntrerupt flux de mocani transilvăneni, veniți în căutare de pășuni pentru turmele lor<sup>52</sup>. Era, poate, o presimțire că trebuiau să populeze acest pământ ce urma să deschidă drumul României spre mare.

Tocmai în acest sens, al privirii în viitor, în zare, profesorul Nicolae Iorga, unul dintre oamenii plini de magnificență în lupta pentru făurirea României Mari, a pledat neîntrerupt pentru rezolvarea problemei Dobrogei, în sensul ridicării regiunii la adevărata ei valoare.<sup>53</sup>

#### NOTE

1. Atmosfera care domnea atunci în lumea politică românească a fost excelent surprinsă și redată de C. Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată, 1910-1914*, vol. IV, ediția II, Editura Ziarului Universul, București, 1936, p. 127-162; Titu Maiorescu, *Încordarea politică înaintea conflictului cu Bulgaria. Din însemnările zilnice ale lui Titu Maiorescu* (operă postumă și neterminată), în „Convorbiri Literare”, LXIV (1931), p. 53-70, 135-151, 338-349, 448-457, 636-654, 746-757, 818-828, 920-934; *ibid.*, nr. LXV (1932), p. 102-112; Virgil Coman, *Introducere în Campania militară a României din 1913. O istorie în imagini, documente și mărturii de epocă*, coord. Virgil Coman, Ed. Etnologică, București, 2013, p. 4-8; *idem*, *Mărturii documentare privind Campania militară a României în 1913*, în *ibid.*, p. 9-56; Stoica Lascu, *Campania din Bulgaria (1913). Aprecieri și impresii ale unor participanți români*, în *ibid.*, p. 95-174; Constantin Cheramidoglu, *Acțiunea României în Balcani, în viziunea presei străine*, în *ibid.*, p. 175-210; Angela Pop, *România și al Doilea Război Balcanic (1913). Percepții americane*, în *ibid.*, p. 211-232.
2. C. Bacalbașa, *op.cit.*, vol.cit., p. 136.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*. Suprafața celor două județe care formau Cadrilaterul însuma 7.726 km (Caliacra – 4 500 kmp, Durostorum – 3226 kmp) (cf. Enciclopedia României, vol. II. Țara Românească, București, Imprimeria Națională, 1938, p. 101, 186).
6. *Ibidem*, p. 140; În ședința secretă a Camerei (21 aprilie 1913), deputatul Nicolae Iorga s-a pronunțat împotriva Protocolului de la Sankt Petersburg, spunând „ne vom crea un dușman ireductibil peste Dunăre”; aceeași poziție a adoptat-o Nicolae Iorga în articolul „Între Austria și Rusia”, publicat în „Die Zeit”, Viena, sâmbătă, 24 mai 1913, nr. 3828, an 12 (în Cornelia Bodea, Radu Ștefan Vergatti, *Nicolae Iorga în arhivele vieneze și ale Siguranței regale (1903-1914)*, Ed. Mica Valahie, București, 2012, p. 223-227); a se vedea și explicația pentru care ulterior a revenit asupra deciziei, în interviul „O convorbire cu D. Iorga”, în ziarul „Românul” (Arad), no. 216 din 3/16 octombrie 1913 și no. 217 din 4/17 octombrie 1913 (în *ibidem*, p. 253, 255-256, 259-260).
7. Cf. Dan Cătănuș, *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar, 1919-1940*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului București, 2001, p.assim. Sediile lor, în București erau pe Horațiu nr. 29, lângă Gara de Est (Gara Obor) pe Str. Mihai Eminescu nr. 31 și pe Str. Vasile Lascăr nr. 32 (*idem*, p. 51 și urm.); în arhivele M.A.E. există un fond referitor la comitagii, din păcate prea puțin cercetat.
8. Cf. Nicolae Iorga, *Veneția în Marea Neagră. I. Dobrotici*, în „A.A.R.M.S.I.”, s.II, t.XXXVI, 1914, p. 1043-1070; Ilie Minea, *Urmașii lui Vladislav I și politica orientală a Ungariei*, în „Convorbiri Literare”, L (1916), p. 857; Sergiu Iosipescu a preluat ideile lui N. Iorga și I. Minea, dar în pofida rezultatelor cercetărilor mai recente, a conchis că, în opinia sa, Dobrotici ar fi stăpânit întreaga Dobroge (cf. S. Iosipescu, *Balica, Dobrotiță, Ioancu*, Ed. Militară, București, 1986, p. 88-141; aceeași idee o menține Sergiu Iosipescu în *De la Cruciada a III-a până la mijlocul celui de-al XVI-lea secol*, în Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, Ed. Militară, București, 2013, p. 118-120).
9. Cf. Emanuele Federico Bollati di San Pierre, *Illustrazioni della spedizione in Oriente di Amedeo VI (Il Conte Verde)*, Fratelli Bocca Librai, Torino, 1900, p. 99 și urm.
10. Astăzi este identificată cu localitatea Nesebăr din Bulgaria.
11. Castrum Aquile/Aquilo este identificat eronat de către O. Iliescu (*A stăpânit Dobrotici la gurile Dunării?*, în „Pontica”, IV, 1971, p. 372, 374) cu localitatea medievală Anchialos. Aceasta din urmă este suprapusă astăzi de orașul Pomorie din Bulgaria (cf. Boian Beșevliev, *Anchialos/Ahelo (Middle Ages)*, 2008, în *Encyclopaedia of the Hellenic World, Black Sea*, în <http://blacksea.ewh.wgri-forms/flLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=11654>, consultat în 6 noiembrie 2013). În realitate, numele de Aquilo/Aquile ascunde castrum Aidos/Aydos/Aytos/Aitos, care se găsește în interiorul continentului, la cca.30 km sud de Messembria și la aprox. 20 km vest de golful Burgas. În evul mediu acest castru Aquile//Aidos/Eitos/Aytos/Aitos, care nu era pe malul mării, se afla în stăpânirea lui Dobrotici, care-l deținea în captivitate pe contele Antonio Visconti din Milano (cf.

- Emanuele Federico Bollati di San Pierre, *Illustrazioni della spedizione in Oriente di Amedeo VI (Il Conte Verde)*, Fratelli Bocca Librai, Torino, 1900, p. 99, paragr. nr. 386, nota nr. 1 și 2).
12. Cf. Emanuele Federico Bollati di San Pierre, *op. cit.*, p. 119, paragr. nr. 444. Pentru viața contelui Antonio Visconti din Milano, a se consulta Lodovico Antonio Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores*, Tom XV, col. 265.
  13. Octavian Iliescu a încercat să arate și să demonstreze că nu este posibilă această identificare Aquile=Chilia (Cf. O. Iliescu, *op. cit.*, p. 372-374); din păcate, însă el confundă Aquile cu Anchialos. După cum am arătat mai sus (nota nr. 12), Aquile era în realitate localitatea Aidōs/Aydos/Aytos/Aidos/Aētos /Eidos și nu Anchialos. În fapt, pe mapamonduri și portulane, localitatea **Anchialos** apare sub denumirea de **Laxiluccio**. Sub acest ultim nume a fost cunoscută și de membrii micii armate comandate de „Contele Verde” (cf. portulanul lui Marino Sanudo din 1320, reprod. în A. E. Nřrdenskjold, *Periplus. An Essay of the Early History of Charts and Sailing Directions*, trad. de Francis A. Bather, Stockholm, 1897, p. 33, reprod. și în *Călători străini despre țările române*, vol. I, îngrij. de Maria Holban, Ed. Științifică, București, 1969, p. 78-79; Angelino Dulcert/Doluarde în A. E. Nřrdenskjold, *Periplus.*, ed. cit., p. 33 și în *Sea Charts of the Early Explorers, 13th to 17th Century*, publ. de M. Mollat du Jourdin, Monique de la Ronciere, Marie-Madeleine Azard, Isabelle Raynaud Nguyen, Marie-Antoinette Vannereau, Thames&Hudson, Fribourg, 1984, p. 15).
  14. Cf. Nicolae Iorga, *Veneția în Marea Neagră. I. Dobrotici*, loc. cit., p. 1043-1070;
  15. Cf. Ilie Minea, *Urmașii lui Vladislav I și politica orientală a Ungariei*, loc. cit., p. 857; S. Iosipescu, *Balica, Dobrotița, Ioancu*, ed. cit., p. 88-141.
  16. Cf. Sergiu Iosipescu în *De la Cruciada a III-a până la mijlocul celui de-al XVI-lea secol*, în Sergiu Iosipescu, Alexandru Madgearu, Mircea Soreanu, *Marea Neagră. State și frontiere. De la sfârșitul Antichității la Pacea de la Paris (1856)*, ed. cit., p. 120-121.
  17. Ibidem.
  18. Cf. Sandy Pylos, *An Archaeological History from Nestor to Navarino*, ed. by Jack L. Davis, ed. I, University of Texas Press, 1998, p. 222-223.
  19. Emanuele Federico Bollati di San Pierre, *op. cit.*, p. 99, 119.
  20. E. F. Bollati din San Pierre, *op. cit.*, p. 99, n. 1.
  21. Cf. Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 151; Anca Popescu, *Integrarea imperială otomană a teritoriilor din sud-estul Europei. Sangeacul Silistra (sec. XV-XVI)*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013, p. 37-39.
  22. Cf. R. Șt. Vergatti (Ciobanu), *Cetatea Enisala*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, I, 1971, p. 28.
  23. Cf. M. Popescu-Spineni, *România în istoria cartografiei până la 1600*, vol. II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1938, pl. 26.
  24. Adolf Erik Nřrdenskjold, *Periplus. An Essay of the Early History of Charts and Sailing Directions*, transl. by Francis A. Bather, Stockholm, 1897, p. 33; reeditat Burt. Franklin, New York, 1962, pl. VI (IX).
  25. Ibidem.
  26. Ibidem, ed. 1962, pl. IX.
  27. G. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă. Contributions a l'histoire de la domination Byzantine et Tatare et du commerce génois sur le littoral Roumain de la Mer Noire*, Universitatea din Iași, Bucurest, 1935, pl. VI.
  28. Cf. Gabriel Marcel, *Choix de cartes et de mappemondes de XIVe et XVe siècles*, E. Leroux, Paris, 1896, pl. III.
  29. Cf. Gabriel Custurea, Gabriel Talmațchi, *Repertoriul tezaurilor monetare din Dobrogea*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2011, passim nu au identificat monede provenind de la Dobrotici și de la fiul său Ivenco în nordul liniei Silistra-Vama Veche. Ei au confirmat astfel punctul de vedere exprimat de Todor Gherasimov, *Medni moneti na despot Dobrotitza, vladetel na Carbunscata zemlia*, în „Arheologia”, 3/1968, p. 10-12.; idem, *Moneti na despot Ivenco*, în „Izvestia na bălgarski Arheologhiceskii Institut”, XIII/1939, p. 288-296; Georgi Atanasov, *Coins, mints and monetary circulation in the Dobruja despotate in the second half of the fourteenth century AD. The emergence and distribution of Serbian and Bosnian stivers*, în „Arheologia”, 2009, no. 3-4, Sofia, p. 92-101; idem, *Dobrudjanskoto Despotstvo// The Despotic Domain of Dobruja*, Izdatelstvo „Faber”, Veliko Tărnovo, 2009, p. 281-315; idem, *Coins, mints and monetary circulation in the Dobruja despotate in the second half of the fourteenth century AD. Part II. Local and foreign series*, în „Arheologia”, 2010, 1-2, Sofia, p. 61-76; nici numismatul și arheologul român Gh. Mănuca-Adameșteanu nu semnaleză descoperiri monetare provenite de la Dobrotici în Dobrogea în nordul liniei Mangalia-Silistra (cf. Gh. Mănuca-Adameșteanu, *Monede bizantine descoperite în nordul Dobrogei, secolele X-XIV*, vol. 1, Mistral Info Media, București, 2010, passim). În cazul în care ar fi fost monede de la cei doi despoți sud-dobrogeni, imitații ale monedelor sud-bizantine, sigur numismatul și arheologul român le-ar fi semnalat, alături de originale.
  30. Cf. Gabriel Custurea, Gabriel Talmațchi, *op. cit.*, p. 306 (2 ducați la Păcuil lui Soare), p. 327, 328, 343 (Silistra).
  31. Cf. Gabriel Custurea, Gabriel Talmațchi, *op. cit.*, p. 281 (Niculițel), 296 (Ostrov – Constanța), 327, 328 (monede la Silistra)
  32. Cf. Gabriel Custurea, Gabriel Talmațchi, *op. cit.*, p. 281 (Niculițel), 296 (Ostrov – Constanța), 327, 328 (monede la Silistra)
  33. Cf. Gabriel Custurea, Gabriel Talmațchi, *op. cit.*, p. 168 (Constanța), p. 384 (Corbu), p. 202 (Enisala), p. 133 (Adamclisi), p. 248 (Kranevo – Varna -Gerania), p. 281 (Niculițel), 296 (Ostrov-Constanța), 327, 328 (monede la Silistra)
  34. *Géographie d'Aboulféda*, traduite de l'arabe, par E. Reinaud, tome 1er et la 2e part. du tome 2e, L'Imprimerie Nationale, Paris, 1847, p. 316.
  35. *Călători străini despre țările române*, vol. I, publ. de M. Holban, București, 1968, p. 4-8.
  36. Cf. *Sea charts of the early explorers, 13th to 17th century*, publ. de Michel Mollat du Jourdin, Monique de La Ronciere, Marie-Madeleine Azard, Isabelle Raynaud-Nguyen, Marie-Antoinette Vannereau, Fribourg, 1984, p. 15; nu împărtășesc opinia lui Raymond Beazley care crede că Dulcert și Dalorto ar fi doi autori deosebiți doar pentru că pe portulane se remarcă unele detalii nesemnificative care nu coincid (cf. Raymond Beazley, *The Dawn of Modern Geography*, vol. III, New York, 1949,

- p. 522); A. E. Nördenskjöld, *Periplus. An Essay of the Early History of Charts and Sailing Directions*, transl. by Francis A. Bather, Stockholm, 1897, retip. Burt. Franklin, New York, 1962, p. 33; a se vedea hărțile lui Pietro Visconti (1318 și 1320) în ibidem, pl. VI (IX); harta lui Marino Sanudo (ibidem, pl. XIII; reprodușă și în *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed.cit., p. 69); o mare asemănare cu ele se constată în portulanul creat de Perrino Vesconte (1327) – și aici apare denumirea de „flume(n) de Vicina v(e)l Danubiu(m) vel danoia” (N. Grămadă, *Vicina, isoare cartografice. Originea numelui. Identificarea orașului*, extras din Codrul Cosminului, Cernăuți, 1925, p. 8); G. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București, 1935, p. 63.
37. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, ed. I, București, 1944, p. 205-215.
38. Cf. Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 151; Anca Popescu, *Integrarea imperială otomană a teritoriilor din sud-estul Europei. Sangeacul Silistra (sec. XV-XVI)*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013, p. 40.
39. Spre exemplu, cităm *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. I (1247-1500), vol. întocmit de P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, Ed. Academiei, București, 1966, doc.nr. 10, 12, 21, 24, 28, 38 etc.
40. *Cronici turcești despre țările române*, publ.de Mihai Guboglu, Mehmet Ali Mustafa, vol. 1, Ed. Academiei, București, 1966, p. 30-31.
41. Cf. R. Șt. Vergatti, *Dobrogea lui Mircea cel Mare*, în Fănuș Neagu, Alexandru V. Diță, Virgil Joița, Nicolae Șerbănescu, Radu Ștefan Vergatti, Dan Zamfirescu, *Mircea cel Mare – Scutul Europei*, ed. Roza Vânturilor, București, 2009, p. 629-651 și bibliografia folosită acolo. Același punct de vedere îl emite și arheologul Gh. Mănucu-Adameșteanu, care, însă, arată că tot atunci a fost cucerită și Tulcea (Aegysus) – în 1420 (Cf. Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Considerații finale asupra locuirii medievale (secolele XIV-XV) de la Aegyssus, jud. Tulcea*, în „Materiale”, Ploiești, partea a II-a, 1993, p. 439-454, aici p. 454)
42. Cf. Nicolae Bănescu, *Les duchés byzantines de Paristrion (Paradunavon) et de Bulgarie*, ed. I, București, 1946, passim.
43. Cf. R. Șt. Vergatti (Ciobanu), *Considerații asupra situației demografice în Dobrogea în secolele XIII-XIV*, în Revista Muzeului Național, VII/1983, p. 109-12; R. Șt. Vergatti, *Din demografia istorică a Dobrogei în evul mediu românesc (sec. XI-XIX)*, în Louis Roman, Radu Ștefan Vergatti, *Studii de demografie istorică românească*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 213-244.
44. Cf. Radu Ștefan Ciobanu (Vergatti), *Les chroniqueurs français de la IVe croisade et les roumains de l'aire de la latinité orientale*, în „Nouvelles études d'histoire”, 7/1985, p. 157-176; R. Șt. Vergatti, *Probleme ale omului și societății în literatura orășenească franceză din a doua jumătate a secolului al XIII-lea*, Editura Trend, Pitești, 2012, p. 205-212.
45. Cf. Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 190-208.
46. Cf. Paul Lemerle, *L'Émirat d'Aydin, Byzance et l'Occident. Recherches sur la geste d'Umur Pacha*, Paris, 1957, p. 57; Maria Matilda Alexandrescu Dersca Bulgaru, *L'expédition d'Umur beg d'Aydin aux bouches du Danube (1337 ou 1338)*, în „Studia et acta orientalia”, II (1959), p. 3-23.
47. G. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina...*, ed. cit., p. 47-48.
48. Cf. Robert Henri Bautier, *Notes sur les sources de l'histoire économique médiévale dans les archives italiennes*, în „Mélanges d'archéologie et d'histoire” (Ecole française de Rome), 60 (1948), p. 188; G. Pistarino, *Notai genovesi in Oltremare. Atti rogati in Chilia da Antonio di Ponză. 1360-1361*, Genova, 1971; Radu Manolescu, *Les Villes portuaires roumaines au Moyen Age (Milieu du XIVe – milieu du XVIe siècles)*, în „Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte”, Band 8, „Wirtschaftskräfte und Wirtschaftswege” V, 1981, p. 47-63, aici p. 47-49. Al doilea set de acte, 23 la număr, scrise de același notar între 11 august și 30 octombrie 1360, a fost descoperit și publicat de Michel Balard, *Gènes et l'Outre-Mer*, II, *Actes de Kilia du notaire Antonio di Ponză. 1360*, cu o prefață de Hélène Ahrweiler, Paris, La Haye, New York, Mouton, 1980; Radu Ștefan Vergatti, *Le port fluvial Kilia au milieu du XIV<sup>e</sup> siècle*, în „Pontica”, XLV, 2012. ISSN 1013-4247, p. 379-391.
49. Cf. Cristian Moisescu, *Un monument medieval dobrogean necunoscut: Biserica Sfântul Atanasie de la Niculițel (sec.XIII)*, în vol. *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*. Ediția a II-a. Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979, p. 141-144.
50. Am indicat această dată precisă, deoarece, ca urmare a Conferinței celor șapte mari puteri întrunite la Berlin (iulie 1878), s-a indicat noua graniță de sud a Dobrogei și preluarea ei de către România, acțiune efectuată de principele Carol I, care a pornit din Brăila spre Dobrogea în ziua de 14 noiembrie 1878. Mă simt dator să arăt că principele Carol I pe textul discursului pe care urma să-l rostească la 14 noiembrie 1878 și, apoi, în Tulcea, a tăiat cu mâna lui termenul de „anexare” și a scris deasupra cuvântul „unire”; pot să conchid că principele Carol I avea o concepție mai modernă ca a politicianilor din jurul său asupra trecutului Dobrogei pe care o considera pământ românesc, ce se **unea din nou** cu România.
51. Pentru toate aceste recensăminte și comentarea lor, v. R. Șt. Vergatti, *Din demografia istorică a Dobrogei în evul mediu românesc*, în Louis Roman, R. Șt. Vergatti, *op.cit.*, p. 213-241.
52. Cf. Apostol D. Culea, *Dobrogea*, Ed. Casa Școalelor, București, 1928, p. 47-54; Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX (Cercetări de demografie istorică)*, Ed. Științifică, București, 1971, passim.
53. Între altele, pot cita articolele: N. Iorga, *Români și Bulgari în Dobrogea*, în vol. *Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească, 1878-1929*, Cultura Națională, București, 1928, retip. în ediție anastatică cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la revenirea Dobrogei în cadrul statal românesc, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2003, p. 259-262; idem, *O descriere necunoscută a Dobrogei*, în *Dobrogea. Cincizeci de ani...*, ed.cit., p. 262.

Prof.univ.dr. Radu-Ștefan Vergatti

Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România



# Academia Română susținătoare a Marii Uniri

Silit să trăiască în provincii diferite, deși era unitar prin origine, cultură, tradiție și limbă reprezentând romanitatea orientală, poporul român a avut de-a lungul istoriei sale o mare și înflăcărată dorință: **Unirea**. De fapt Muntenia, Oltenia, Moldova și Transilvania formau un teritoriu marcat de amintirea glorioasă a Daciei istorice. O afirmație pertinentă face în „Cronica” sa din 1495 Bonifacius care sublinia că sunt uimitoare existența acestor insule de latinitate în această parte a Europei, care „luptă nu atât pentru viața sa, cât mai ales pentru a-și apăra limba”.

Drumul pentru realizarea unirii românilor într-un singur stat puternic politic, economic, religios și cultural a fost lung și greu. Ca etape definitorii am aminti prima unire realizată de Mihai Viteazul în 1600 sau pe cea din 1859 prin unirea Munteniei cu Moldova.

Sfârșitul primului război mondial va duce la destrămarea Imperiului Habsburgic, prin crearea succesivă a Republicii Cehoslovace (28 octombrie 1918), a statului iugoslav independent (29 octombrie 1918), a independenței Poloniei și Ungariei față de Austria. Este, de asemenea, proclamată Republica Austria (11 noiembrie 1918) și republica în Germania (12 noiembrie 1918).

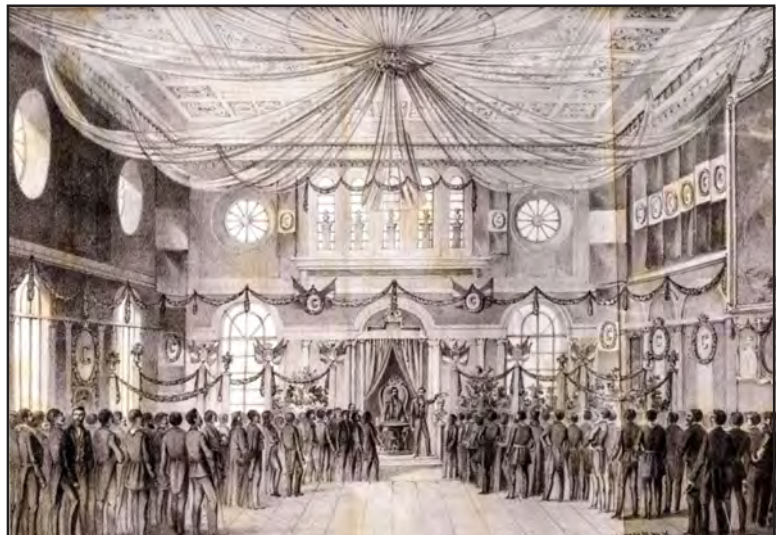
În acest context extern se înscriu și evenimentele ce se derulează în Basarabia, Bucovina și apoi în Transilvania. Ele încep cu hotărârea Basarabiei de a se uni cu patria mamă (27 martie/ 19 aprilie 1918), urmată de Bucovina (15/28 noiembrie 1918) și Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul (18 noiembrie/1 decembrie 1918), consfințindu-se prin hotărârea Marii Adunări de la Alba-Iulia (locul primei uniri a românilor sub Mihai Viteazul). Evenimentele aceluiași an memorabil s-au desfășurat cu repeziciune. La ele au participat activ întreaga românie abia ieșită din război, din aceste provincii istorice aflate vremelnic sub ocupație străină, având în frunte o serie de oameni politici înflăcărați de patriotism, deveniți ulterior personalități de prim rang ale României Mari. În discursul rostit la 1 decembrie ce consfințește istoricul act, **Vasile Goldiș** afirma că: „*Libertatea acestei națiuni înseamnă Unirea ei cu Țara Românească*” deoarece „*Veacuri de-a rândul poporul românesc, adevăratul și legitimul proprietar al pământului ce fusese odată Dacia Romană a fost străin și sclav pe pământul său strămoșesc*”, propunând ca soluție „*credința în noi înșine,*

*în neamul nostru românesc care ne poate mântui*”. Jurând „*credință de aici înainte numai națiunii române*”, va fi imperios necesar „*să jurăm credință tare civilizațiunii umane*”<sup>1</sup>.

Participant la istorica adunare a românilor, **Miron Cristea**, primul patriarh al României (1925) sublinia că: „*În fața asupritorilor și a nedreptăților pe care nu le puteam opri, ne-am retras resignați la vetrele familiilor și la altarele bisericuțelor noastre, și acolo am străjuit cu neadormită grijă și am salvat scumpele comori ale sufletului: legea, limba, datinile strămoșești și toată moștenirea ființei noastre etnice de români*”. De aceea, „*Ca să ne folosim și noi românii din Banat, Ungaria și Transilvania de dreptul cuprins în acest evanghelic principiu, am venit la această istorică și măreață Adunare Națională în străvechea Alba Iulia, de care ne leagă amintirea celor mai crude chinuri și suferințe, dară și cea mai sfântă nădejde*”. Concluziona că „*Aceasta a trebuit să fie singura noastră tendință firească: doară idealul suprem al fiecărui popor, ce locuiește pe un teritoriu compact, trebuie să fie unitatea sa națională și politică. Am fi niște ignoranți, vrednici de dispreț și râsul lumii dacă în situația de azi am avea o altă dorință*”<sup>2</sup>.

Aceste evenimente memorabile au avut un larg ecou în rândurile românilor, dar și pe plan european. Academia Română, ca cel mai înalt for științific și cultural, nu putea să nu semnaleze aceste fapte rezonante, să nu participe activ la ele, acestea influențând viața și destinul fiecărui român.

Încă de la înființarea „Societății Academice Române” (1866-1878) prin decretul 582 din 13 aprilie 1866, aceasta a avut drept obiective „de a determina ortografia limbii



române, de a elabora gramatica limbii române, de a începe și a realiza lucrarea dicționarului român”, deoarece „Limba ne unește domnilor”<sup>3</sup>.

Convinși că fără o unitate culturală în primul rând, nu era posibilă nici una socială și politică, printre cei dintâi membri s-au aflat și unii din Transilvania, Maramureș, Banat, Bucovina, Basarabia, Macedonia. Printre ei: Iosif Hodoș, Timotei Cipariu, George Bariț, Vicențiu Babeș, Alexandru Hurmuzaki, Alexandru Hasdeu, Ioan D. Caragiani, Ion G. Sbiera. De altfel, discursul de recepție din 1869, a fost rostit de Alexandru Papiu-Illarian, reprezentantul Transilvaniei. După intrarea României în război (1916) se afirma încă odată rolul jucat în societatea românească în „unitatea morală și intelectuală a românilor de pretutindeni”. Aceasta a primit „în sânul ei reprezentanți din Ardeal și din Banat, din Bucovina sub aceeași cupolă”, ceea ce a reprezentat, „de o jumătate de veac imaginea virtuală a României Mari”<sup>4</sup>.

Prin decretul 749 din 29 martie/10 aprilie 1879 semnat de Carol I, Societatea Academică Română „se declară institut național cu denumirea Academia Română”.

Anul 1918 este unul istoric în destinul românilor. Astfel, în ședința din 12/25 aprilie 1918 **Ion Bogdan** anunța hotărârea luată de „reînviere la viața națională românească”. În entuziasmul membrilor prezenți el face următorul anunț:

„Între ultima noastră întrunire și cea de astăzi s-a petrecut un eveniment politic de covârșitoare importanță pentru soarta regatului român și a româniei: este Unirea Basarabiei cu România, cerută la 9 aprilie «stil nou» de aproape unanimitatea Sfatului Țării din Chișinău. Votul dat la 9 aprilie de basarabeni ne dovedește că, cu toată stăpânirea rusească de un secol, stăpânire care a devenit din zi în zi tot mai apăsătoare, basarabeni au rămas români și vor să rămână români de aci înainte. La întâia ocazie când au putut să hotărască de soarta lor, ei au hotărât de bună voie să și-o unească cu a românilor din regat, ca să conlucreze cu aceștia la înălțarea viitoare a româniei întregi. Bucuria noastră e mare, căci după suferințele și decepțiunile ce le-a îndurat România de dincoace de Prut în cei din urmă doi ani, o puternică rază de speranță i se arată din România de dincolo de Prut, pe care mulți dintre noi o uitaseră cu totul. Actul basarabenilor de la 9 aprilie este semnul reînvierii lor la viața națională românească, este nădejdea de mai bine ce se revarsă în inimile celorlalți români, este glasul care ne spune că oricât de mari ar fi dezamăgirile prezentului, încrederea în puterea de viață a poporului nostru nu trebuie să ne părăsească nici un moment. Plini de această încredere să strige, dar cu toții: «Trăiască România unită pentru totdeauna cu Basarabia»<sup>5</sup>.



În telegrama către **Alexandru Marghiloman**, președintele Consiliului de Miniștri, se sublinia că: „Înștiințarea dată de domnia voastră că Sfatul Țării de la Chișinău, cu aproape unanimitatea voturilor, a hotărât unirea Basarabiei cu România a avut un răsunet puternic în toată țara și nu mai puțin în sânul Academiei Române. Această instituțiune a neamului fiind păzitoarea dezvoltării și unității culturii naționale a neamului românesc, a destinat chiar de la înființarea ei la 1866, trei locuri pentru frații basarabeni și au fost numiți Alexandru Hasdeu, Constantin Stamati și Ioan Străjescu. Stăpânirea asupra noastră însă nu îngăduie niciodată nici unuia participarea la lucrările ei. Acuma, când după 106 ani de despărțire, Basarabia, prin ajutorul lui Dumnezeu și voința fiilor ei, se întoarce la patria-mamă, Academia, adânc mișcată, vă roagă să transmiteți fraților noștri mult dorii salutările ei și încrederea că, prin virtuțile lor și puterea lor de viață, vor contribui la înaintarea și întărirea patriei și neamului nostru”<sup>6</sup>.

În ședința din 15/28 octombrie 1918 sunt aleși ca membri de onoare: mitropolitul Moldovei Pimen Georgescu și arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului, viitor patriarh al României, Nicodim Munteanu, iar Pantelimon (Pan) Halippa membru corespondent.

Ședința din 10/23 octombrie 1918 a ales printre membri titulari ai Academiei Române și basarabeni Ștefan Ciobanu (1883-1950), istoricul și omul politic Ion Inculeț (1884-1940). Caracterizându-l pe Ștefan Ciobanu ca unul din reprezentanții culturali ai Basarabiei unite cu patria-mamă, **P. Poni** evidențiază meritele Academiei care: „a căutat să realizeze, chiar de la înființarea ei unitatea culturală a tuturor românilor. Ea a chemat din toate țările locuite de români bărbați cari s-au distins prin lucrările lor pe terenul culturii noastre naționale. Domnul Ciobanu care intră astăzi în Academia Română – subliniază P. Poni – este un demn urmaș al lui Alexandru Hajdeu, Constantin Stamati, Ioan Străjescu și B.P. Hasdeu. Domnul Ciobanu este dovada cea mai vie că-n Basarabia s-a

*întâmpilat un lucru extraordinar: cu tot jugul apăsător cum n-a existat vreodată pe lume, cu toată lipsa de orice legătură cu țara noastră, viața românească de acolo nu s-a stins; vigoarea poporului român de peste Prut a învins toate dificultățile*<sup>7</sup>.

Imediat după actul de la 1 decembrie, Academia Română trimitea o telegramă Consiliului Național Român de la Sibiu, în care se spunea că: „Academia Română, care reprezintă de la întemeiere, unitatea culturală a românilor de pretutindeni, trimite salutul ei frățesc Comitetului Național și Adunării care a proclamat unirea politică a românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească cu regatul realizând, prin actul lor, gândul statornic al neamului nostru”<sup>8</sup>.

În ianuarie 1919, **Ion Nistor** donează Academiei Române o hartă veche a Bucovinei, precum și procesul verbal încheiat de Adunarea Națională a Bucovinei, cu ocazia declarației de unire a Bucovinei cu patria-mamă.<sup>9</sup>

Cu ocazia împlinirii a jumătate de veac de la înființare, are loc pe 14 mai 1919 adunarea solemnă în care iau cuvântul: D. Onciul, N. Iorga, Ion Incuț (Basarabia), Ion I. Nistor (Bucovina), Andrei Bârseanu (Transilvania). În alocuțiunea sa, regele **Ferdinand** evidențiază că: „În lupta sfântă pentru unirea tuturor românilor, Academia și-a avut partea ei importantă pe terenul cultural: de aceea, izbânda țării este și izbânda ei. Când din imboldul lui N. Kretzulescu și al lui C.A. Rosetti s-au pus bazele Societății Literare, cu scopul de a se ocupa mai ales de limba și literatura română, alegerea întâilor membrii ne arată gândul de înalt patriotism ce a călăuzit generația din 1866 care bine încredințată că numai pe baza unității de limbă și cultură se poate clădi trainic viitorul unei rațiuni, a reunit în cercul restrâns al viitoarei Academii bărbați luminați din toate ținuturile românești și astfel România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul tănărului așezământ”<sup>10</sup>.

Printre cei care au luat cuvântul s-a aflat și basarabeanul **Ion Incuț** care afirma demnitatea și măreția acestui act istoric: „Noi, basarabenii mulțumim Academiei pentru munca depusă în urmărirea sfântului scop de a uni neamul românesc, despărțit de nemiloasa istorie în mai multe părți. Noi, basarabenii, avem toată încrederea că Academia Română și de aici înainte va duce cu aceiași demnitate steagul unității culturale a neamului românesc. Noi avem toată speranța că Academia Română, dezvoltând știința românească, va pune toată stăruința ca din paharul științei să bea toți fiii neamului românesc”<sup>11</sup>.

În numele Bucovinei, Ion I. Nistor era convins că „azi, românii din Bucovina, întorși din robia austriacă și reuniți cu frații lor mai mari, în urma hotărârii din 15/28 noiembrie 1918, aduc prin rostul Academiei Române omagii de mulțumire și adâncă recunoștință pentru ajutorul și încurajarea ce ne-a dat în timpurile posomorâte ale robiei noastre”<sup>12</sup>.

Același mesaj de încredere în destinul neamului românesc este adus, în numele Transilvaniei, de **Andrei Bârseanu**: „Feriți ne simțim astăzi noi, membrii din Ardeal, Banat, Crișana și din Maramureș, ai acestei înalte corporațiuni, că de aici înainte ne vom putea întâlni fără piedici cu colegii noștri din celelalte ținuturi ale României întregite și împreună cu dânșii vom putea lucra fără teamă și fără rezerve, întrucât ne iartă puterile, la dezvoltarea literaturii și științei românești și la înaintarea culturii naționale. În împrejurările nouă ce ne așteaptă de aici înainte în marginile Statului Român întregit, poporul nostru, nu numai că-și va asigura existența sa viitoare, ci totodată, își va aduce, în urma însușirilor cu care e înzestrat cu prisosință, partea sa la progresul general al omenirii, îndeplinindu-și astfel menirea pentru care a fost plantat în aceste părți ale lumii de marele său întemeietor”<sup>13</sup>.

Președintele înaltului for academic, Petru Poni, se făcea mesagerul acestuia: „Dumnezeu a voit, ca după jumătate de veac unirea sufletească întreprinsă prin Academie de patrioții de la 1866 să se întindă și să devie realitate pentru întreaga noastră viață națională. Astăzi, aspirațiunile noastre cele mai scumpe au fost îndeplinite: toți românii sunt uniți nu numai prin cultură. De la Tisa până la Nistru și până la Mare, ei formează o singură țară: patria română”<sup>14</sup>.

Prin tot ceea ce a întreprins de-a lungul existenței sale Academia Română nu a fost numai cel mai înalt for științific și cultural (onorat de numeroase nume prestigioase) ci și unul de adâncă simțire națională, ce a lucrat pentru eternitatea ținuturilor locuite de români. Putem deci spune că Unirea cea Mare a fost un act politic, diplomatic, economic, social, dar și un mare act european, expresie a democrației, libertății de opinie și diversității etnice, confesionale, ce trebuie să guverneze existența umană pe treptele ei de dezvoltare.

**NOTE:**

1. Cf. „Carmen Saeculare Valachicum”, București, Editura Minerva, 1979, p. 347, 349.
2. Marea Unire a românilor în izvoare narative, București, Editura Eminescu, 1984, p. 262-263
3. Cf. Academia Română. Legi, statute, regulamente, București, 1940, p. 5-8.
4. Analele Academiei Române, tom XXXIX, 1919, p. 204.
5. Cf. Doina N. Rusu, Istoria Academiei Române în date 1866-1996, București, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 190.
6. Ibidem, p. 190-191
7. Ibidem, p. 193
8. Ibidem, p. 193
9. Ibidem, p. 194
10. Ibidem, p. 195
11. Ibidem, p. 196.
12. Idem.
13. Idem.
14. Ibidem, p. 198.

*Victor Petrescu*

## Patriciatul târgoviștean la începutul secolului al XV-lea

Reședință voievodală de la sfârșitul secolului al XIV-lea până la începutul secolului al XVIII-lea, Târgoviștea a rămas în mentalitatea contemporanilor drept „capitala” marilor domnitori antiotomani. Perioada ei de glorie ca centru al puterii muntene, atinsă în intervalul amintit mai sus, a inclus în primă fază domniile lui Mircea cel Bătrân, Dan al II-lea, Vlad Dracul și Vlad Țepeș, sub care Târgoviștea a rămas principala reședință domnească, cunoscând o dezvoltare pe toate planurile fără precedent<sup>1</sup>.

Târgoviște are la origine o așezare rurală, care, în condiții favorabile, s-a transformat în „*târg de vale*”, realitate reflectată de numele orașului. Chiar dacă acest moment este foarte greu de precizat, numele ne arată că târgul are vechime. Dezvoltarea unui târg la Târgoviște a fost favorizată de așezarea geografică. Orașul este situat la limita dintre dealuri și câmpie și deservea nevoile populației atât de pe valea lalomiței, pe care se află, cât și de pe valea Dâmboviței, râu ce curge câțiva kilometri la vest de Târgoviște. Pe cursul acestui din urmă râu venea dinspre Câmpulung și cetatea Dâmboviței cunoscutul „Drum al Brăilei”, care făcea legătura între Brașov și Brăila. Beneficiind și de contribuția economică a coloniștilor sași stabiliți aici, așezarea a atins la mijlocul secolului al XIV-lea un stadiu incipient urban, cu o producție curentă și o piață permanentă la care participau numeroase sate de pe văile lalomiței și Dâmboviței sau din apropiere. Creșterea rolului și importanței drumului comercial care lega centrul Europei de Dunărea de Jos, prin Sibiu și Brașov, a constituit o premisă de mare importanță pentru dezvoltarea economică a așezării de la Târgoviște. Sporirea importanței noii artere îl va fi determinat pe voievodul Vladislav I să inițieze lucrări de fortificare.

La sfârșitul secolului al XIV-lea, așezarea atinsese stadiul vieții orășenești, aflându-se într-o continuă dezvoltare. Cruciatul german Johan Schiltberger va aminti orașul în însemnările trecerii sale din 1396, considerându-l una din cele două capitale ale țării și realizând astfel prima atestare documentară a localității.

Poziția favorabilă, în mijlocul Țării Românești, pe importantul drum comercial care lega Brașovul

de Dunăre, calitățile strategice ale locului, precum și gradul de evoluție economică a așezării cu certe trăsături urbane au determinat alegerea Târgoviștei ca reședință domnească în timpul lui Mircea cel Bătrân. Domnia acestuia a reprezentat o perioadă de deosebită dezvoltare a țării, a întinderii teritoriale și a puterii sale militare, într-un moment în care independența îi era amenințată de expansiunea otomană. Curtea de aici trebuia să reprezinte un punct fortificat menit să consolideze apărarea împotriva pericolului ce venea de la sud de Dunăre. Se consideră că aici a fost reședința fiului lui Mircea cel Bătrân, Mihail, asociat la domnie. Prima construcție a curții domnești, datând de la sfârșitul secolului al XIV-lea, a fost probabil precedată de o altă clădire, de lemn, de dimensiuni modeste. În apropierea ei avea să fie ridicată o biserică.

Prezența reședinței domnești la Târgoviște a stimulat, evident, dezvoltarea economică a orașului. În acest sens, de mare importanță pentru începuturile orașului este primul privilegiu acordat de Mircea cel Bătrân negustorilor polonezi, probabil în 1403. El prevedea ca negustorii lioveni veniți în țară să plătească vamă „*numai într-un loc, unde le va fi dezlegarea mărfurilor, la Târgoviște, și apoi să-și cumpere ce-și vor pofti; iar din marfa lor domnia [...] își va cumpăra ce-și va alege*”. Un nou privilegiu, în limba latină, a fost dat la Argeș, în 1409.

Prin alegerea Târgoviștei ca punct de vamă pentru negustorii din Polonia se acorda orașului o sursă de venituri, deschizându-i-se, astfel, noi posibilități de dezvoltare. De asemenea, în hrisovul prin care Mircea întărea negustorilor brașoveni, la 6 august 1413, privilegiile acordate de înaintașii săi, orașul era menționat și între punctele de vamă, aflate pe drumul Brăilei. Actul emis de Mihail ca asociat la domnie, în 1417-1418, și cel dat când domnea singur, la 22 iunie 1418, sunt primele documente interne păstrate care se referă explicit la „*orașul domniei mele Târgoviște*”. Creșterea importanței orașului se reflectă și în privilegiile acordate între 1424 și 1431 de Dan al II-lea, care, amintind situația din timpul vechilor domni, dădea orașenilor din Târgoviște dreptul „să



*umblă și pe la Severin și prin toate târgurile și la Brăila și prin toată Țara domniei mele”, fiind scutiți „de tot, și de vamă [...] să nu dea nimic, decât la Târgoviște”.*

Privilegiile comerciale ulterioare (1422 și 1424) au stimulat prosperitatea așezării, către 1431 Târgoviștea rămânând singura capitală a Țării Românești. Orașul se extinde prin apariția cartierelor din zona Curții Domnești, rezultate în urma creșterii demografice. Se conturează o structură urbană nouă, reliefată de trama stradală ale cărei artere principale sunt Ulița Mare și Drumul Câmpulungului, completate cu ulițele Târgului, Bărăției și Stelea Veche.

Gradul de dezvoltare urbană a Târgoviștei, la sfârșitul secolului al XIV-lea și la începutul secolului al XV-lea, este dovedit de numeroase vestigii arheologice. Așezarea ocupa o suprafață destul de mare, întinzându-se pe mai mult de 1,5 km în lungul principalei căi de circulație, paralelă cu cursul Ialomiței. Râul alimenta și lazul Morilor, lucrare amplă realizată în apropierea curții domnești. Au fost descoperite urmele a peste 50 de locuințe de lemn cu pivniță, datând din ultimele decenii ale secolului al XIV-lea și prima parte a secolului al XV-lea, și au fost identificate șapte biserici de lemn sau de zid din aceeași vreme.

După stabilirea la Târgoviște a Curții Domnești, orașul a devenit cel mai important centru economic, administrativ și militar al Țării Românești. Aici s-au stabilit cei mai însemnați dregători și a fost atras un mare număr de meșteșugari și negustori. După 1418, orașul avea să devină principala reședință a țării, ceea ce a determinat și transformări la Curtea Domnească. În locul vechii case domnești a fost ridicată alta, de proporții mult mai mari, înconjurată de un zid de piatră și apărată de un șanț de dimensiuni mari. Capacitatea defensivă a curții a fost apoi mărită prin ridicarea turnului ce avea să fie numit al „Chindiei”.

Domniile lui Dan al II-lea (1420-1421, 1422-1426, 1427-1431) coincid cu o perioadă tumultuoasă din punct de vedere politic, în care Târgoviștea a fost centrul puterii muntene. Primul său document (28 ian. 1423) este dat „din orașul de scaun Târgoviște” și confirmă calitatea orașului ca punct de vamă. Tot aici a fost reînnoit și tratatul de pace cu sultanul Murad al II-lea (1424)<sup>2</sup>.

Vlad Dracul a rezidat la Târgoviște (1437-1442, 1444-1447), de unde emite primul său hrisov (ianuarie 1437) și acordă privilegiile negustorilor brașoveni. Orașul cunoaște o intensă viață meșteșugărească și comercială, iar autoritatea pârgarilor săi sporește considerabil.

Izvoarele scrise arată că cei ce făceau parte din comunitățile urbane se detașau în interiorul societății medievale din Țara Românească printr-o denumire unică: varoșani (orășeni). Județul și pârgarii puneau „sigiliul orășenilor”, poruncile domnului erau către „orășeni” și chiar unele procese aveau loc între diverse persoane și „orășeni”.

Lumea orașului cunoștea o ierarhie proprie încă din perioada de început. În vârf, se afla o categorie restrânsă de oameni, în care intra un mic grup de orășeni influenți, categorie pe care preferăm să o numim „patriciat”, după o denumire încetățenită în istoriografie. De obicei, membrii acestui grup apar în regiunile de la sud de Carpați sub numele deja amintit de „oameni buni” sau „orășeni mari”. În rândul lor intrau oamenii influenți din oraș: județii, pârgarii, negustorii și meșterii cu avere, ce făceau afaceri la nivel înalt, știau carte și duceau un stil de viață mai luxos decât restul orășenilor.

În timpul domniei lui Vlad Dracul, pârgarii din Târgoviște luau mărturie unor negustori prinși într-un scandal legat de confiscarea la Brașov a mărfurilor unor boieri. Una dintre primele mențiuni ale unui „om bun” o întâlnim tot într-un act dat de Vlad Dracul, care scria brașovenilor în legătură cu Zanvel din Târgoviște, probabil armean.

Zanvel din Târgoviște fusese omorât și jefuit în Transilvania. Vlad Dracul solicita brașovenilor înapoierea valorilor pe care le avea asupra sa, a căror descriere arată că Zanvel era un om foarte înstărit: 250 de florini, 500 de perperi, o pungă cu 300 aspri și un inel de aur în valoare de 10 florini. Hainele cu care era îmbrăcat trădează aceeași stare de prosperitate: haine de Ypres,

spadă și șapcă. Personajul făcea parte din patriciatul din Târgoviște, fiind în relații apropiate cu domnul, de vreme ce acesta dădea răgaz doar o săptămână pentru ca vinovatul să fie găsit și pedepsit, iar avutul să fie înapoiat urmașilor. Sumele mari pe care le avea asupra sa și hainele de Ypres ce le purta în momentul atacului trădează prezența în Târgoviște a unui patriciat destul de puternic.

Drumurile sunt realități bine încorporate în viața societății românești a secolelor XIV-XV, dar ele erau departe de a fi sigure, așa cum o atestă evenimentul de mai sus. Suntem foarte departe de căile pietruite romane, de „pavimentumul antichității, care a impresionat dintr-atât pe înaintașii dacoromâni, încât a dat în limba română „pământ”. Mergeau pe drumuri de pământ devenite șleauri pe timp de



ploaie, greu de străbătut când sunt acoperite cu zăpadă, cu trecerile prin vadurile râurilor și numai din când în când pe câte un pod. Țara este străbătută de-a lungul și de-a latul. Drumurile sunt cunoscute de fieștecăre. Cel mai adesea se amintesc „global”, nefiind nevoie de alte precizări. „Să umblați – poruncește Dan al II-lea târgovișteni-lor – și pe la Severin și prin toate târgurile și la Brăila și prin toată țara domniei mele”. La fel și căruțele Coziei: „...să umble slobode... nicăieri să nu dea vamă, la toate târgurile și la toate vadurile, de la Severin până la Brăila, nici pe drumurile munților...”: de la vadurile Dunării la orașe și de aci la munte, iată întreaga rețea de căi de comunicație cuprinsă într-o singură formulare.<sup>3</sup>

Drumurile nu erau întotdeauna sigure așa cum a demonstrat incidentul mai sus menționat, dar și altele. „*Tatul Duvalmă din Râșnov și Secară și alți robi împreună cu ei... au venit în muntele mare (Bucegi) și s-au făcut tâlhari și au omorât oameni și multă marfă au furat. Și au dat de niște femei sărace cu carul și le-au luat tot ce au avut și le-au desbrăcat și le-au lăsat numai cu pielea. Astfel au dat acolo peste ei niște oameni buni ai noștri și i-au lovit, ca să scoată pe acele femei, atunci ei au săgetat pe un om bun al nostru, pe ginerele lui Voina din Buzău, care acum e mort. Apoi au mai omorât doi turci și acum ni se cere să plătim pentru ei năpaste 50 000*” relatează Vlad Călugăru. Nicula și Maglavit cumpără la Brețcu de la niște moldoveni, 450 de berbeci, iar când sosesc la Drajna, pe drumul Teleajenului, „...i-au ajuns 22 de oameni și i-au tăiat și le-au luat dobitoacele”.

Revenind la negustorii târgovișteni, amintim că, registrele vamale din Brașov sunt pline de mențiuni ale negustorilor din Târgoviște, care duceau peste munți animale, ceară, pește, aducând în schimb postavuri, încălțăminte și obiecte din metal.

Târgoviște făcea comerț activ și cu Sibiu. În jurul anului 1495, Vlad Călugăru și orașenii scriau județului din Sibiu pentru rezolvarea unor divergențe legate de stofele vândute acolo de un pârgar din Târgoviște. În registrul vamal din 1500 de la Sibiu, sunt înregistrați cumpărând încălțăminte, fier și postavuri, mai mulți negustori din Târgoviște, dintre care unul asociat cu un italian.

O altă bază a bogăției patriciatului urban o reprezenta deținerea de vie și comercializarea vinului. Orașul era o piață importantă pentru comercializarea vinului și a sării. Un act din 1497 arată principalele locuri de unde se procura vinul: „ori dă podgorie, ori dă la Târgoviște sau dă peste Dunăre”. Dealurile din preajma Târgoviștei erau acoperite de vii și dările în vin luate de la orașeni reprezentau o sursă consistentă de venituri pentru domnie. Lângă Târgoviște se afla o ocna, numită mai târziu Ocna Mică de la Târgoviște, pentru a o deosebi de Ocna Mare de la Râmnicu Vâlcea. Chiar dacă veniturile acestei ocne au fost dăruite de domni mănăstirii Argeș, sarea scoasă de aici era valorificată și pe piața Târgoviștei.

Marii negustorii făceau comerț cu obiecte din metal. Radu cel Mare intervenea la Brașov pentru Rădilă din Câmpulung, solicitând acordarea banilor pentru cele 18.000 de cuțițe pe care acesta le vânduse acolo. În registrele vamale sibiene, în 1500, Dragotă din Argeș apare ca aducând în Țara Românească nu mai puțin de 109.000 de cuțițe, în valoare de 130.800 de dinari; în alt transport, același personaj, fără îndoială mare negustor, scotea din Sibiu 70.500 de cuțițe, în valoare de 84.600 dinari. Asemenea cifre arată puterea financiară și economică a unora dintre orașenii din Țara Românească, într-o vreme când fierul era un metal foarte scump, pe care puțini își puteau permite să îl cumpere. De altfel, registrele de la Brașov îi înregistrează separat pe marii negustori veniți din Țara Românească, ce sunt puși la rubrica *mercatores magni seu grandi*. În documentele slavone, erau desemnați prin termenul *cupeț*.<sup>4</sup>

În orașele în care locuiau, marii negustori își permiteau să ridice locuințe cu sobe cu cahle, după modelul transilvan, sobe ce au pătruns în centrele urbane de la sud de Carpați încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. O astfel de locuință, de dinainte de 1400, cu sobă cu cahle tip oală și disc, cu reprezentări de cavaleri, a fost scoasă la iveală în Târgoviște. Călătorii care au trecut prin acest oraș remarcaseră „locuințe mult mai bune și mai mândre”, față de București, unde „casele sunt în cea mai mare parte ridicate din lemn și lut, mici dar bune de locuit”.

Din timpul domniei lui Vlad Țepeș, în 1459, datează prima mențiune a scaunului domnesc de la București, noua reședință fiind aleasă din motive militare, pentru supravegherea turcilor, aflați la Giurgiu, și economice, pe fondul orientării comerțului țării către sud și a creșterii importanței drumului spre vadul dunărean de la Giurgiu. Vlad Țepeș a continuat să folosească însă și curtea de la Târgoviște, la fel cum vor proceda și o parte dintre succesorii săi. Astfel, pentru încă mult timp, Târgoviștea avea să împartă cu Bucureștii calitatea de principal scaun domnesc, fiind preferată, datorită avantajelor sale strategice, de către domnii care s-au îndepărtat de la linia colaborării politice cu Înalta Poartă.

#### NOTE

1. Pentru un studiu complet la istoria orașului, v. studiul introductiv realizat de Alexandru V. Ștefănescu și Mihai Oproiu în *Enciclopedia orașului Târgoviște*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2011, p.7-28.
2. Mihai Oproiu, *Istoria medie a românilor*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, p.87.
3. Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV și XV*, Ed. Științifică, București, 1973, p.187-189.
4. V. pentru mai multe detalii Laurențiu Rădvan, *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*, Ed. Universității „A.I. Cuza”, Iași, 2011.

Prof.dr. Alexandru Ștefănescu

## Iancu Flondor (1865-1924)

Aniversarea celor 100 de ani de la revenirea Bucovinei la Patria Mamă este un bun prilej de amintire a celor care au contribuit decisiv la acest eveniment.

Unul dintre aceștia este **Iancu Flondor**, care este considerat pe bună dreptate o personalitate care a luptat pentru emanciparea românilor din Bucovina și unirea cu România.

Trebuie amintit și faptul că în anul 2017 a apărut o lucrare la Editura Humanitas, care conține un scurt studiu privind istoria acestui patriot bucovinean, urmat de 88 de documente aflate în colecția Arhivelor Naționale<sup>1</sup>

Familia Flondor se trage din familia Albotă, cu o vechime de secole, fiind menționată printr-un document din care rezultă că făcea parte din Sfatul Domnesc al Moldovei în perioada 1401-1404, pe timpul domniei lui Alexandru cel Bun<sup>2</sup>. Un descendent al familiei Albotă, care a fost mare armaș, mare jîtnicer și spătar în perioada 1678-1701, se numea Toader și a primit porecla de „**Flondor**”. Urmașii acestui Toader au purtat acest nume de familie: Flondor<sup>3</sup>.

Tatăl lui Iancu Flondor era Gheorghe cavalier de Flondor, care a fost căsătorit cu Isabela Dobrowolski de Buchenthal, cu care a avut șapte copii: Tudor, Iancu, Nicu, Elena (căsătorită Mavrocordat), Constantin, Ecaterina și Aglaia. Iancu Flondor s-a născut la 16 august 1865, la Storojineț<sup>4</sup>.

Interesantă este caracterizarea pe care o face Mihail Neamțu părinților lui Iancu Flondor: „*Erau doi oameni distinși, pentru care făgăduințele aveau greutate și cuvântul dat se respecta integral. O lume astăzi dispărută, în care oamenii educați scriau îngrijit, se îmbrăcau cumsecade, respectau cutumele, vorbeau corect limba maternă*”<sup>5</sup>.

Cultura muzicală pentru copiii Flondor era întreținută de părinți, care aveau educație muzicală. Tatăl era cunoscut ca un bun flautist, în timp ce mama era percepută în societate ca o excelentă pianistă. Iancu era un bun violonist și chiar a compus partituri muzicale, în timp ce fratele lui, Tudor, s-a dedicat activității de compozitor. Titu

Maiorescu consemna în anul 1883, când Iancu avea numai 18 ani, faptul că a asistat la un concert în sala hotelului Moldavia, unde Iancu și fratele său Tudor erau în orchestra studentescă<sup>6</sup>.

**Tudor Flondor** (1862-1908), fratele cel mare, a urmat dreptul la Cernăuți și agricultura la Viena, obținând titlul de doctor în drept și a studiat teoria muzicii și a contrabasului cu compozitorul Robert Fuchs. Cânta la mai multe instrumente muzicale: pianul, vioara, chitara, flautul, clarinetul, și de la țigani lăutari a învățat să cânte la cobză și nai. A compus mai multe partituri muzicale printre care și muzică pentru vodevilurile lui Vasile Alecsandri<sup>7</sup>. A fost căsătorit cu Maria Ciuntu, care era o bună pianistă, și ultimii ani din viață i-a petrecut la Roman.

**Nicu Flondor** (1872-1948), era fratele mai mic, care a urmat Facultatea de Drept din Cernăuți și a fost deputat în Dieta Bucovinei. Fiind membru al



Partidului Național Liberal, a fost ales deputat în Parlamentul României și de trei ori primar al orașului Cernăuți (1920, 1922-1926, 1938-1940). A făcut parte din delegația Bucovinei la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)<sup>8</sup>.

**Iancu Flondor** a fost absolvent al liceului german din Cernăuți și a urmat cursurile Facultății de Drept de la Universitatea „Franz Joseph” tot din Cernăuți. În anul 1894 obține titlul de doctor în drept la Universitatea din Viena. A fost căsătorit cu Elena, fiica lui Ioan cavaler de Zotta, cu care au avut trei copii<sup>9</sup>.

Elita politică a românilor din Bucovina trecea, după anul 1892, printr-o perioadă tulbură, în care conflictele dintre diferite fracțiuni erau permanente.

Începutul Primului Război Mondial a surprins România ca adversară a Austro-Ungariei, drept pentru care Iancu Flondor primește invitația de a se refugia în România, pentru a evita conflicte cu autoritățile austriece. Flondor refuză oferta și rămâne în Bucovina: „Pentru a încerca să ușureze condițiile de viață ale populației de aici, lucru care i-a atras probleme cu autoritățile austriece în 1917”<sup>10</sup>.

Pentru prestigiul de care se bucura în rândul românilor bucovineni, Iancu Flondor este chemat să conducă adunarea românilor din Bucovina din 27 octombrie 1918, care votează unirea Bucovinei cu Regatul României. În același timp, se formează un Consiliu Național și Consiliul Secretarilor de Stat cu caracter de guvern, alcătuit din 14 secretari de stat. Guvernul provizoriu a fost condus de Iancu Flondor în calitate de președinte. La 28 noiembrie 1918, are loc Congresul General al Bucovinei, care a avut loc la Cernăuți. Congresul hotărăște „Unirea necondiționată și pe vecie” a Bucovinei cu România<sup>11</sup>.

În guvernul condus de I. C. Brătianu au fost doi miniștri din Bucovina: Iancu Flondor (în perioada decembrie 1918 – aprilie 1919) la Cernăuți și Ion Nistor la București. Iancu Flondor a fost inițiatorul mai multor legi pe care le-a propus guvernului de la București, printre care am selectat două:

– Proiect de lege referitor la alegerea deputaților și senatorilor, care să reprezinte Bucovina în Parlamentul României<sup>12</sup>.

– Proiect de lege referitor la administrarea Fondului religios ortodox al Bucovinei<sup>13</sup>.

**Iancu Flondor** a fost deosebit de onest și un patriot sincer, nu a urmărit interese personale în activitatea lui politică. A sacrificat o parte din averile sale în sprijinul cauzei românilor din Bucovina. La el apelau adesea persoane care

cereau ajutor financiar pentru diverse publicații (ziarul *Patria* și *Viața Nouă*), sau asociații și comunități locale românești. În același timp ajuta studenții și profesorii români din Bucovina, aflați în dificultate financiară<sup>14</sup>.

Constantin Argetoianu îl considera: „Omul cel mai cu vază din Bucovina. Era un om foarte cumsecade, un patriot, un gentleman, un om cinstit”<sup>15</sup>.

Regele Ferdinand al României l-a decorat în 1918 cu ordinul „Coroana României” în grad de Mare Cruce.

A suferit de embolie, fiind conștient că nu va supraviețui mult timp. A fost afectat și de moartea soției sale în anul 1918. A decedat în ziua de 18 octombrie 1924 și a fost înmormântat în cripta familiei Flondor de la Storojineț.

Iancu Flondor a fost: „consecvent nepărtinitor, arhitectul unirii Bucovinei cu țara-mamă și face parte din panteonul marilor bărbați de stat, alături de Ionel Brătianu, Iuliu Hossu și Vasile Goldiș”, avea să mărturisească Mihail Neamțu<sup>16</sup>.

#### NOTE

1. Iancu Flondor, *Bucovina și România Mare, Documente și scrisori*, ediție îngrijită de Andrei Popescu, Ed. Humanitas, București, 2017
2. *Ibidem*, pag. 15
3. *Ibidem*, pag. 15
4. *Ibidem*, pag. 19
5. *Ibidem*, pag. 24
6. *Ibidem*, pag. 9
7. *Ibidem*, pag. 25
8. *Ibidem*, pag. 27
9. *Ibidem*, pag. 28
10. *Ibidem*, pag. 30:  
– Șerban (1900-1971) – căsătorit cu Nadeja Știrbei  
– Neagoe (1901-1971) – căsătorit cu Elena Grigorcea  
– Mircea (1908-1927)
11. *Ibidem*, pag. 35
12. *Ibidem*, pag. 36
13. *Ibidem*, pag. 211: Acest proiect de lege prevedea:  
– Bucovina va fi reprezentată în Adunarea deputaților de 27 deputați aleși, iar în Senat de Mitropolitul Bucovinei, rectorul Universității din Cernăuți și de 11 senatori aleși.  
– Dreptul de a alege și de a fi ales îl exercită numai cetățenii români din Bucovina.  
– Au dreptul de a alege bărbații de la vârsta de 21 de ani împliniți și femeile care au născut etc.
14. *Ibidem*, pag. 231: Această avere era administrată de funcționari publici desemnați de împăratul Austriei. Proiectul de lege supus aprobării regelui Ferdinand, cu nr. 2.212 din 1918, prevede: Administrarea bunurilor fondului religios ortodox din Bucovina să fie redată Bisericii ortodoxe din Bucovina sub conducerea mitropolitului din Cernăuți
15. *Ibidem*, pag. 40
16. *Ibidem*, pag. 43
17. *Ibidem*, pag. 10



## DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu”  
ediția a XVII-a

Toamna se simte în septembrie, la Târgoviște, ca întotdeauna, nu doar prin celebrări convenționale, precum, Ziua Recoltei, nu doar în atmosfera dezmoșită din centrul vechi, ci și în evenimentele care aduc aerul prospețimii și reînnoirii în plan spiritual. Cel mai convingător vestitor al toamnei culturale în fosta cetate de scaun a Țării Românești își face simțită prezența și în 2018 prin Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu – ediția a XVII-a.

Reunind editori importanți din toată țara, aducând în atenție cele mai noi apariții din domeniul publicistic, ediția a XVII-a a Salonului Editorial „Ion Heliade Rădulescu de la Târgoviște vă propune întâlniri memorabile cu cele mai noi volume, dar și cu scriitori, din toate generațiile, cu accesoriile care potențează experiențele de lectură.

Evenimentul organizat de Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița în colaborare cu Primăria Municipiului Târgoviște și Consiliul Județean Dâmbovița, a avut loc în perioada 7 – 9 septembrie, în scuarul primăriei, având program de vizitare între orele 10:00 – 21:00.

La evenimentul de deschidere al Salonului Editorial, alături de directorul Bibliotecii Județene, prof. univ. Agnes Erich, au participat autorități locale și județene, parlamentari, reprezentanți ai Arhiepiscopiei Târgoviștei, oameni de cultură, reprezentanți ai editurilor din județ și nu numai. Dintre participanți amintim pe președintele Consiliului Județean, Daniel Comănescu, vicepreședintele CJD, Luciana Cristea, senatorul Adrian Țuțuianu, deputații Oana Vlăducă, Claudia Gilia, Carmen

Holban, Corneliu Ștefan, primarul și viceprimarii municipiului Târgoviște, Cristian Stan, Monica Ilie și Cătălin Rădulescu, consilierul eparhial Marian Puiescu, managerul Complexului Muzeal Național „Curtea Domnească”, Ovidiu Cîrstina, managerul Centrului Județean de Cultură, Ionuț Lăscaie, secretarul județului, Ivan Vasile Ivanoff.

Editurile și instituțiile editoare participante la ediția din acest an au fost: ALL; ARC; Arhiepiscopia Târgoviștei; Bibliotheca; Cetatea de Scaun; Curtea Veche Publishing; Eikon; Humanitas; Nemira; Tritonic; Paralela 45; Semne; Centrul EUROPE DIRECT Târgoviște; Centrul Județean de Cultură Dâmbovița; Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște; Societatea Astronomică Română de Meteori.

Târgoviștenii au avut posibilitatea să aleagă cele mai noi și căutate carti ale momentului precum și câteva alte sute de titluri care acoperă domenii diverse de la istorie la cărți pentru copii, de la gastronomie la filosofie

Prima zi din cadrul Salonului a debutat cu lansarea volumelor: **Ortodoxia românească și**



**înfăptuirea Marii Uniri; Mihai Viteazul – Voievod al unității românești, promotor al Ortodoxiei străbune și martir al neamului nostru; Voievodul Mihai Viteazul – apărător al Bisericii străbune și unificator al neamului românesc – premise și argumente pentru canonizare; Voievodul Mircea cel Bătrân – apărător al Ortodoxiei și al culturii naționale – 600 ani de la trecerea la cele veșnice**, apărute la Editura Arhiepiscopiei Târgoviște, volume prezentate de pr. consilier Marian Puiescu

Maratonul lucrărilor primei zile este continuat de Editura ARC (Chișinău): **1918. Pe ruinele imperiului spulberat de istorie. Basarabia în pragul modernității**, autor Nicolae Enciu; **Sfatul Țării. Istoria zbruciumată a unei importante instituții politice basarabene din anii 1917-1918**, autor Ion Țurcanu; **Homo Moldovanus Sovieticus. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989)**, autor Octavian Țicu, volume prezentate de Maria Pilchin, director de promovare al Editurii Arc.

Editura Semne continuă cu lansarea volumului: **Ștefan Ciobanu. Un savant profesor luptător neînfricat pentru unirea Basarabiei**, autor Radu Ștefan Vergatti.

Editura Bibliotheca lansează volumul **Reflecții istorice și literare. De la Decebal la Marea Unire a românilor**, autor Victor Petrescu.

În cea de-a doua zi a Salonului editorial, Editura Tritonic a pus în dezbatere tema: **De la la proza polițistă la proza de iubire – un drum dus-întors**, prin prezentarea volumelor: **Schițe de iubire**, antologie de Lucian Dragoș Bogdan și Teodora Matei; **Noir de București**, antologie de Bogdan Hrib; **Domino 2: Misterele Râșnovului**.

După-amiaza a fost rezervată Editurii Eikon și conferințelor sale, după cum urmează:

**„Europeana – o limbă uitată”** / Christian Crăciun; **Istoria Constituțională a României (1859-2003)**, autor: Eleodor Focșeneanu; **Anarhetipul sau... un frate tânăr**, autor: Dorin Liviu Zaharia; **Istoria Letoniei**, autori: Silviu Miliou (coord.), Edgars Pletiens, Kristine Ante, Valters Scerbinskis, Bogdan-Alexandru Shipor; **Camino, drumul spre lumină. Din jurnalul unui medic anestezist (ediția a doua)**; **Cutia cu vechituri**, autor: Ecaterina Botoncea; **Suferințele tânărului Blecher**, autor: Radu G. Țeposu; **Drușca**, autor: Otilia Țeposu; **Noapte americană**, autor: Andreea Nanu; **Înțelepciunea de a fi fericit**, autor: Ciprian Vestemean; **Clepsidra și Ananda Veranda**, autor: Cristina Struțeanu; **Lanțul slăbiciunilor” comunicaționale în lumea lui Caragiale și în cea de azi**, autor: Cristian Stamatoiu; **Supraviețuitoarea. Biografia autentică a patru generații de femei**, autor: Viorica Sima; **Ești o ființă autentică. Despre tine, filosofie, comunicare, dezvoltare personală și leadership**, autor: Sandu Frunză; **Între moartea politicii și moartea lui Dumnezeu – Eseuri despre literatură, religie și politică**, autor: Sandu Frunză; **Noua aristocrație**, autor: Mircea Pora; **Fata de sub portocalii sălbatici**, autor: Mirela Rusu; **Rationem dubitandi. Metoda îndoielii ca modalitate de a găsi componentele constante ale oricărei culturi posibile**, autor: Silviu Buzan; **Scoarța**, autor: Adrian Petrescu; **Folie a trois**, autor: Florin Ardelean; **Plotin. Despre Frumos, Plotin. Fespre destin, Plotin. Despre nemurirea sufletului**, traducere și interpretare de Dan Tomuleț; **Altul decât Dumnezeu – Schiță pentru o teologie a urmei și Autoportrete în oglinzile cărților**, autor: Vianu Mureșan; **Poeți reprezentativi ai postmodernității – De la Plumb (Bacovia) la**

**Gustul cireșelor (Ștefan Manasia)**, autor: Geo Vasile; **Când omida devine fluture sau Dictatura română văzută de o adolescentă liberă**, autor: Marina Anca; **Curse pentru vise – Proza scurtă merită mai mult**, antologie de proză scurtă; **Spectacole imaginare**, autor: Aureliu Manea; **Poeme vintage**, autor: Lavinia Micula; **Corpus Media. Gimnosofii ca propedeutică pentru o antropologie a nudului**, autor: Radu Stănescu; **Pași**, autori: Em Sava & Axel; **Zeul Seducției – Povestea unui Don Juan ratat**, autor: Alexandru Nemțanu; **Înamorați întru moarte sau**



**ErosThanatos la Cezar Ivănescu**, autor: Petru Ursache, cuvânt înainte: Magda Ursache; **Sandu Tudor și asociațiile studențești creștine din România interbelică**, autor: Carmen Ciornea; „**Personajele acestea de a doua mână**” – Din publicațiile membrilor Școlii Sociologice de la București, antologie de Theodora-Eliza Văcărescu; **Canonizare, demitizare și realism științific. Studii despre Mircea Vulcănescu**, autor: Ionuț Butoi; **Vals de Sibelius**, Ileana Vulpescu de vorbă cu Alla Stâncaru-Luncă; **Altarul Siritualității Românești, de Harambie Vasilache**, ediție îngrijită de Marius Vasileanu; **KERYGMA și demitologizare. Introducere în hermeneutica lui Rudolf Bultmann**, autor: Dorin Ștefănescu; **Paradoxuri și ingenunchieri. Meditații despre filosofie și credință**, autor: Nicolae Turcan; **Morgen**, autor: Marius Chiru; **Cezar Mititelu, omul care a trăit în socialism**, autor: Peter Rațiu; **Semne pentru păpușa de lut**, autor: Gabriela Tănase.

Invitațiai acestui maraton literar au fost: Ecaterina Petrescu Botoncea, Gabriela Tănase, Vali Pena, Pompiliu Alexandru, Silviu Miloiu, Adrian Defta, Christian Crăciun, Marius Chiru, iar moderator: Valentin Ajder, directorul Editurii Eikon.

În ultima zi a manifestărilor, Editura Bibliotheca întregeste prin prezența sa calitatea acestui eveniment, aducând în fața cititorilor săi lucrări de referință pentru cultura locală dar și națională.

Astfel, sunt prezentate cele mai noi volume apărute în anul 2018: **Fotbal sub Turnul Chindiei (Vol. 1 – Drumul spre elită, Vol. 2 – Cei mai frumoși ani, Vol. 3 – Micul Ajax)**, autor: Gabriel Degeratu; **Am ratat eternitatea**, autor: Constanța Popescu; **Târgoviște-Chișinău-Cernăuți. O triadă a liricii românești. Antologie de poezie**, autori: Mihai Stan, Victor Petrescu (Târgoviște), acad. Mihai Cimpoi, Iulian Filip (Chișinău), acad. Vasile Tărățeanu, Mircea Lutic (Cernăuți); **Moartea împăcată a mamei poetului care semăna tatălui**, autor: Iulian Filip; **Priboiu. Strămoșească vatră românească. Monografie**, autori: Virgil Gh. Nicolaescu, George D. Piteș; **Pavilionul albastru – dialogul artelor**, autori: Ana Amuzescu, George D. Piteș; **Drumul Cărții. Din jurnalul unui editor**, autor: Mihai Stan; **Adevărata istorie a epocii medievale românești**, autor: Manole Neagoe; **Deconspirarea poeziei magice**, autor: Daniela-



Olguța Iordache; **Clepsidra spartă**, autor: George Coandă; **Am venit să mor lângă tine**, autor: Iulian Moreanu; **Viața mea este o carte deschisă. Retrospectivă literară Mihai Stan**, autor: Elena Stan-Bădulescu; **Zepeline**, autor: Carmen Georgeta Popescu; **Al treilea cer**, autor: George D. Piteș; **Printre optzeciști. După Școala de la Târgoviște**, autor: Nicolae Oprea; **Rătăcit printre amintiri. Sonete-poeme-pasteluri**, autor: George Bâgiu-Secăreanu; **Carmina magna • Cinci poeme românești. Mică antologie în anul Centenarului**, autori: Emil Stănescu & Mihai Samson Petrescu; **Refugiul cu chip de femeie**, autor: Vali Nițu; **Pe meridianele vieții**, autor: Costel Agachi-Ram; **Trăiri și visuri**, autor: Mirela Haralambie; **Iubirea mea din Evul Mediu**, autor: Nicu Tănase; **Rafinăria**, autor: Kotzbacher Erich; **Tainica toamnă albastră. The Mysterious Blue Autumn**, autor: George Coandă.

Și în 2018 am dorit și sperăm că am reușit să rămânem aceleași gazde primitoare pentru toți pasionații de cultură să celebrăm potențialul bogat și divers al Târgoviștei. Cartea trebuie să o privim ca pe o ocazie de înțelepciune, o carte care ne pregătește pentru viață, pentru profesie, pentru tot ceea ce trebuie să însemnăm noi pentru România de astăzi. Salonul Editorial de la Târgoviște este un salon al tuturor celor dornici de cunoaștere, al tuturor celor care doresc să se autodepășească, și nu în ultimă instanță, este un proiect al înțelepciunii românești, un proiect pentru educație. Îi invităm an de an pe toți târgoviștenii, pe tineri și bătrâni, pe studenți, pe liceeni, pe copii să ne treacă pragul.

Daniela Iordache

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

## Oameni mici, probleme mari

*„Adolescența este timpul în care luăm universul prea în serios” (Mihai Ralea)*

Este vârsta „marilor” iubiri dar și a marilor întrebări, curiozități...„Cine sunt?”, „Care este scopul meu în viață?”, „Mi-e frică de nou?”, „Am luat decizia corectă?”, „N-am încredere în mine, cui să spun?”...și multe, tot mai multe întrebări ce iau amploare în mintea adolescentului mai timid sau mai îndrăzneț, mai entuziasmat sau mai înspăimântat, mai sensibil sau mai independent. Dar pentru că adolescența este și vârsta marilor experiențe și experimente cruciale, trăite poate, pentru prima oară în viață, adolescentul traversează reale crize existențiale și de identitate.

Griji și preocupări, emoții, succese și eșecuri, conflicte, visuri și stres...mult stres. Stres, unul dintre cuvintele cel mai des folosite de adolescenții din ziua de astăzi pentru a descrie cât de greu le este să jongleze și să echilibreze toate cerințele impuse lor: de școală și profesori, de mama și tata, de prieteni și noul anturaj, de mult și de tot. Apoi se rostogolesc inevitabil grijiile, preocupările, emoțiile legate de felul cum arată, cum se îmbracă, cum sunt percepuți de noii colegi, de grup, încercând să se încadreze în ultimele trenduri.

Emoțional, adolescentul este foarte sensibil, și de aceea se poate simți foarte ușor lezat când se manifestă o atitudine ostilă față de el. Apar tensiuni la școală, cu profesori și colegi, pentru recunoașterea meritelor sau supremației, acasă, pentru câștigarea independenței față de părinți, alegerea carierei și stilului de viață, sau începerea vieții sexuale. Părinții, chiar și profesorii, caută să-l orienteze pe adolescent spre ce va face în viitor, spre viața de adult, acordând o minimă importanță problemelor specifice vârstei lui. Dar adolescentul trăiește puternic tot ce se întâmplă cu el în prezent, fiindcă el se confruntă cu aspecte concrete ale propriei vieți, pentru el foarte grave, și, de aceea, el este preocupat, înainte de toate, de rezolvarea acestora, fiind

mai puțin interesat de pregătirea pentru ce va face în viitor. Adolescența este însă și poarta spre maturitate, o etapă a vieții plină de schimbări, cu propriile bucurii și dificultăți. De aceea adolescentul trebuie să învețe să fie propriul lui prieten, să se descopere ca persoană, să capete încredere în propriile sale forțe, să-și dezvolte identitatea, să caute și să găsească principii și valori.

Din astfel de întrebări, îndoieli, frământări s-a născut clubul „Oameni mici, probleme mari”. La inițiativa a trei inimoase fete de 16 ani, Ana Nedeloiu, Cătălina Mavros și Alexandra Ion, eleve ale unor licee de prestigiu din Târgoviște, am construit cu încredere acest proiect.

Am popularizat ideea și curând am format un grup, fete și băieți de diferite vârste, convingeri și competențe, dar cu multe întrebări și dorință de a fi ascultați. Am beneficiat de ajutorul unui specialist, Mihaela Ghercă, un tânăr psiholog care ne-a ajutat cu răspunsuri pertinente la temele stabilite de noi: „Încrederea în sine”, „Dragostea la 16 ani”, „Temperamente”, „Școală, profesori, colegi”, „Părinții mei anoști”, „Telefonul – prieten sau dușman”? Am descoperit uimită și fericită, frumusețea acestei vârste, sensibilitatea, forța, dorința, credința acestor copii minunați, care doreau cu ardoare să vorbească, să afle, să întrebe, să asculte, să știe. Au legat prietenii, au socializat, au relaționat, bifând astfel un alt obiectiv din proiect. Am înțeles încă o dată că fiecare copil e bun, are o frumusețe aparte a sufletului, e dornic de nou și cel mai mult își dorește să fie ascultat cu atenția cuvenită. La această vârstă au dorința, curajul și puterea să atingă norii, să se ia la trântă cu destinul, să provoace necunoscutul și să iasă ÎNVINGĂTORI.

Sunt formidabili! Dacă le acorzi atenția și încredea dorită, aproape cerșită în anumite cazuri, i-ai câștigat și ți-i poți face prieteni, dar mai mult de atât poți învăța multe de la ei. De la încredere pleacă totul, la această



spinoasă etapă a vieții. Ești ca pasărea pe sârmă! Ți se acordă girul, mai ales din partea părinților, zborul este lin către viață! Ești marginalizat? Nu ți se acordă importanță? Aripile spre viitor sunt frânte! Pentru că am înțeles aceste simple lucruri, ne-am propus să continuăm proiectul și cu participarea părinților doritori, deschiși la nou și frumos. Nu-i ușor să fii adolescent, dar nimic nu poate înlocui magia acestor ani, felul în care percepi fiecare lucru, întrebările care te macină și al căror răspuns îl poți găsi a doua zi sau poate niciodată.

Pe scurt, ADOLESCENȚA este iubire intensă, adunată cu gelozie, teamă, ambiție, întrebări, dorință, speranță, credință... toate înmulțite cu un număr mai mic sau mai mare de ani, totul depinzând de graba fiecăruia de a intra în viață.

Succes, iubire, dorință, speranță și multă credință frumoșii mei copii! Dacă vreți, puteți fi INVINCIBILI!

*Claudia Chebac*

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

## „Respect legea! Respect viața!”, concurs județean la a doua ediție

Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița a fost gazda concursului județean dedicat elevilor de gimnaziu „Respect legea! Respect viața!”, ediția a II-a, desfășurat în data de 29 noiembrie 2018. Activitatea este parte din Proiectul de prevenire a delincvenței juvenile și a victimizării minorilor „Atenție! E viața ta!”.

Activitatea a fost realizată de Inspectoratul Județean de Poliție Dâmbovița, în parteneriat cu Biblioteca Județeană Dâmbovița, Arhiepiscopia Târgoviștei, Tribunalul Dâmbovița, Organizația „Salvați Copiii”, Inspectoratul Școlar Județean Dâmbovița, Universitatea „Valahia” din Târgoviște – Facultatea de Drept și Științe Administrative.

Au participat elevi și cadre didactice de la școlile: Prof. „Paul Bănică”, „Mihai Viteazul” și „Matei Basarab” din Târgoviște, Școala Nr. 4 din Moreni, Școala Răcari și Școala Răzvad, activitatea educațională desfășurându-se în prezența reprezentanților organizatorilor, a partenerilor, dar și a studenților Universității „Valahia” din Târgoviște. În juriul concursului s-au aflat decanul Facultății de Drept și Științe Administrative, conf.univ.dr. Constanța Mătușescu și reprezentanții instituțiilor partenere: Inspectoratul de Poliție al Județului Dâmbovița, reprezentat de agent șef de poliție, Victor Bucuroiu (Centrul de Analiză și Prevenirea Criminalității Dâmbovița), Organizația „Salvați Copiii” Dâmbovița reprezentată de Daniela Zoe (coordonator), Arhiepiscopia Târgoviștei reprezentată de preoții consilieri Ionuț Ileana, care a transmis mesajul ÎPS dr. Nifon, și Daniel Bălăjel, conducerea Inspectoratului Școlar Județean Dâmbovița, fiind reprezentată de inspectorul general Sorin Ion și inspectorul general adjunct Gabriela Istrate. Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița, reprezentată în juriul concursului prin prof.dr. Alexandru Ștefănescu, a asigurat premiile pentru toți participanții.



În cadrul evenimentului, prefațând Ziua Internațională Anticorupție, 9 Decembrie, reprezentanții Direcției Generale Anticorupție (DNA) au susținut o comunicare privind prevenirea și combaterea corupției.

Activitatea s-a deschis cu imnul național, „Deșteaptă-te, Române!” și a continuat cu alocuțiuni susținute de câțiva reprezentanți ai organizatorilor și a elevilor. Momentul debutului de concurs a înregistrat și o surpriză. Aceasta a constat în faptul că reprezentanții partenerilor au primit chestionare pentru a răspunde la întrebările de concurs, un lucru inedit și subliniat cu entuziasm de elevi. Au urmat probele de cunoștințe din domeniile istorie, drept și religie și realizarea unui poster cu tema unirii de la 1918.

Proiectul „Atenție! E viața ta!” are ca scop prevenirea implicării copiilor, adolescenților și tinerilor în activități infracționale și reducerea riscului victimal, beneficiari direcți fiind atât elevi din învățământul primar, gimnazial și liceal, cât și părinți, cadre didactice și comunitatea. Ediția din acest an s-a derulat sub semnul Centenarului Marii Uniri de la 1918.

*Florina Rotaru*

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

## DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

### Centrele EUROPE DIRECT colaborează pentru a susține Anul European al Patrimoniului Cultural și Alegerile Europarlamentare din 2019

Anul 2018 este unul de referință pentru cei care sunt interesați de cultură și patrimoniu cultural, învățându-i pe alții și învățând de la alții. Dialogul între generații este foarte important pentru aceasta, de aceea el trebuie încurajat în permanență. Acesta este unul dintre principiile de la care au pornit centrele EUROPE DIRECT Târgoviște, București și Vâlcea atunci când au organizat o vizită de informare și documentare la alte centre EDIC din Uniunea Europeană, respectiv ED Xanthi și ED Salonic din Grecia.

Schimbările de experiență realizate de Centrul EUROPE DIRECT Târgoviște al Bibliotecii Județene Ion Heliade Rădulescu Dâmbovița pentru voluntarii care lucrează în cadrul său și pentru membrii echipei de proiect în anii anteriori la alte centre ED ori la Reprezentanța Comisiei Europene în România și-au dovedit eficiența prin familiarizarea voluntarilor noștri cu metodele și strategiile de lucru (spre exemplu ale ED Vâlcea, București, Târnave, Praga, Varna, Comănești, Suceava etc). În acest an s-au alăturat alte centre în acest demers care constituie un factor motivant pentru voluntari, au sporit implicarea lor în activitățile centrului, în principal în ceea ce privește realizarea informării și popularizarea Centrului ED Târgoviște în cadrul comunităților de origine, inclusiv prin intermediul punctelor de informare înființate în județul Dâmbovița în cadrul bibliotecilor publice.

Astfel, în perioada 18-24 septembrie 2018, 41 de persoane, reprezentanți ai centrelor



sus-menționate, voluntari sau nu, tineri și maturi au avut ocazia de a îmbunătăți comunicarea dintre ei, de a vizita locuri unice în Europa și de a trăi experiențe de neuitat. Activitatea vine ca urmare a implicării lor în diferite acțiuni de promovare a alegerilor europarlamentare ce vor avea loc în anul 2019 și a dorinței lor de a face schimb de experiență, petrecând împreună câteva zile în care au îmbinat utilul cu plăcutul, descoperind totodată, valori culturale europene.

Călătoria spre destinație a fost lungă, dar nu și grea sau plictisitoare, pentru că participanții au găsit lucrurile pe care le aveau în comun, exploatându-le la maxim, iar drumul a fost presărat cu voie bună. Odată ajunși la destinație, voluntarii (actori amatori de teatru forum) curioși au vizitat obiective turistice de o frumusețe neîntrecută, faimoase în toată lumea și căutate de alte zeci și sute de mii de turiști.

Astfel, în data de 19 septembrie am ajuns la Centrul Europe Direct Xanthi, găzduit de





Universitatea din Xanthi, la care am fost întâmpinați cu bucurie de echipa acestuia. Ne-a fost prezentat Centrul precum și activitățile pe care le desfășoară cu cetățenii, am putut schimba idei și experiențe, iar gazdele noastre ne-au servit cu câteva delicioase produse tradiționale.

Vizita în Grecia a continuat, în zilele următoare, cu reprezentații de teatru forum susținute de echipele celor 3 Centre EUROPE DIRECT din țară. EUROPE DIRECT Târgoviște a susținut o reprezentație pe tema alegerilor pentru Parlamentul European și a drepturilor cetățenilor europeni.

În data de 21 septembrie am vizitat Centrul EUROPE DIRECT Thessaloniki (Salonic), găzduit de Primărie, unde am fost întâmpinați cu multă căldură de echipa de acolo. Gazdele noastre, Olia, Hrisa și Joan au făcut tot posibilul ca vizita noastră acolo să fie una memorabilă. Am făcut un tur prin clădirea impozantă, construită pe fonduri europene și am vizitat sălile în care lucrează colegii de la EUROPE DIRECT. Cea mai importantă parte a vizitei a fost dialogul cu colegii noștri din Salonic, care ne-au prezentat istoria orașului, a Primăriei, precum și zecile de activități pe care le organizează lunar Centrul de Informare Europeană.

Vizitele la Centrele EDIC Xanthi și Salonic au fost punctul de maxim interes, întrucât cele trei grupuri, devenit unul singur și o mare echipă, au văzut cum se lucrează în alte părți ale Europei, ce fac omologii lor și cum reacționează membrii comunității la inițiativele celor care vor să-i ajute. Exemplele de bună practică au fost deosebit de utile, întrucât fiecare a

putut adopta cel puțin o idee pe care să o pună în practică în cadrul organizației sale și astfel, să putem să îmbunătățim reprezentațiile de teatru forum.

După atâtea experiențe inedite, fiecare diferită, a venit și momentul drumului spre casă. La fel de lung ca și primul, dar puțin mai trist, întrucât se apropia momentul despărțirii. Cu speranța revederii, cu toții și-au luat la revedere, așteptând viitoare colaborări.

Considerăm că schimbul de bune practici a fost foarte util și sperăm că acesta se va concretiza într-o serie de activități comune pe care le vom organiza pe parcursul anului viitor.

Prin organizarea unor astfel de schimburi se urmărește sporirea motivației și implicării în activitățile de voluntariat dezvoltate de centrele EUROPE DIRECT, precum și dobândirea unor abilități și competențe de lucru în echipă, în activitățile de informare și comunicare.

Centrele EUROPE DIRECT Târgoviște, București și Vâlcea pregătesc și alte activități frumoase și interesante, menite să apropie generațiile și să spargă barierele de orice fel, folosind metode de comunicare eficiente și prin suportul oferit de patrimoniul cultural european. În acest sens, vă invităm să ne fiți alături și de acum încolo și să participați la activitățile noastre dedicate Anului European al Patrimoniului Cultural și Alegerilor Europarlamentare din 2019.

*Ulăduț Andreescu*  
manager ED Târgoviște

## Biblioteca Comunală Moțăieni

Conform datelor pe care le deținem, biblioteca s-a înființat în anul 1966 (cu câteva sute de volume), în cadrul Căminului Cultural, apărând ulterior și alte forme de lectură la Școala din Moțăieni și satul Cucuteni.

În timp, instituția și-a dezvoltat colecțiile, precum și propria activitate prin eforturile celor care s-au ocupat de afirmarea acesteia ca important centru de cultură.

În prezent, biblioteca deține în colecțiile sale 8983 unități de bibliotecă din toate domeniile, având un caracter enciclopedic. Fondul de publicații este așezat conform clasificării zecimal universale, domeniile tematice fiind marcate prin indicatoare de raft.

Scopul acestei prezentări este de a vă împărtăși câteva din momentele și trăirile pe care le-am avut de când am devenit bibliotecar-formator în cadrul Bibliotecii Comunale Moțăieni.

Sunt bibliotecar din anul 1997, iar de la jumătatea anului 2014, în viața mea de bibliotecar a fost un început nou de carieră, diferit de ceea ce mi se întâmplase până acum, pe care nu vreau să-l uit, adică de când Biblioteca Moțăieni a fost înscrisă în proiectul: „*Rețea de centre de educație non-formală pentru viață în mediul rural din județul Dâmbovița*”.

După ce am finalizat cursurile organizate la Biblioteca Județeană *Ion Heliade Rădulescu*

și am devenit formator – expert în metode de educație non-formală, biblioteca s-a transformat într-un adevărat atelier de lucru. În cadrul acestor workshop-uri am confecționat coșulețe, felicitări și măștișoare pentru Ziua Internațională a Femeii, am vizionat o serie de filme documentare cu viața și opera unor scriitori români, filmulețe animate și, bineînțeles, foarte multe jocuri non-formale pe care le-am învățat la sesiunile de formare de *formatori* și *Metode ale educației non-formale*. Practic, prin astfel de activități am reinventat biblioteca, reușind să redau interesul față de carte și de meseria de bibliotecar, atât în rândul publicului larg cât și a autorităților locale.

Am organizat numeroase excursii în cadrul cărora am vizitat diverse instituții importante de pe raza județului Dâmbovița cum ar fi: Complexul Muzeal *Curtea Domnească*, Grădina Zoologică, Biblioteca Județeană „*Ion Heliade Rădulescu*” Dâmbovița, Mănăstirea Dealu, Mănăstirea Stelea, Mănăstirea Viforâta, Mănăstirea Bunea și Muzeul de Istorie.

Ceea ce fac la bibliotecar îmi place și m-a ajutat să-mi dezvolt încrederea în forțele proprii, să descopăr noi competențe, să fiu activă și să-mi demonstrez încrederea și priceperea în diverse domenii.

Ar fi multe de spus, dar mă opresc aici cu mențiunea că derularea acestui proiect ne-a demonstrat tuturor cât de creativi suntem noi, bibliotecarii, iar socializarea i-a făcut pe tinerii înscriși la serviciile noi oferite de bibliotecile din județul nostru să uite de stresul învățării formale din cadrul școlii, ținându-i la distanță de dependența tehnologiei moderne.

Mai mult copiii au devenit interesați și de lectură, odată ce pășesc pragul bibliotecii, așa că toată lumea are multe de învățat și mai apoi de pus în practică dacă...vin la bibliotecă.

Vă așteptăm cu drag să-i treceți pragul de luni până vineri între orele 08.00-16.00!



*Roxana Ilie*

Biblioteca Comunală Moțăieni



## Biblioteca Comunală Valea-Mare din Dâmbovița

Biblioteca noastră, este o bibliotecă publică relativ mică, dar care îndeplinește toate condițiile pentru a se numi „mare și modernă”, o bibliotecă ce se caracterizează prin colecții enciclopedice, cu utilizatori extrem de diverși, a început să răspundă dezideratelor modernității actuale, în ce privește informatizarea. Totuși, rolul său tradițional ca instituție de cultură și de educație, nu a dispărut, ci din contră, a fost extins prin servicii moderne de informare și consiliere.

Biblioteca Comunală Valea-Mare, oferă servicii, atât fizice cât și virtuale, adaptându-se continuu la cerințele utilizatorilor moderni.

Activitățile desfășurate sunt de natură formală, informală dar și non-formală, utilizatorii fiind cei care propun temele de dezbatere pe care vor să le abordeze în funcție de cerințe și timpul lor liber,



acesta fiind un fapt de evoluție în ce privește serviciile oferite de biblioteca noastră.

Exemplific ce am spus mai sus, cu câteva imagini sugestive în acest sens:

- Câștigarea unor concursuri care s-au desfășurat la nivel județean;
- „Școala de vară la biblioteca mea”;
- „Clubul de pictură” – organizat pe perioada întregii vacanțe de vară în bibliotecă;
- Cu ocazia „Zilei Internaționale a Copilului”, am organizat activități specifice copilăriei;
- „Carnavalul personajelor din poveștile preferate”;
- Competiții sportive;
- Jocuri de rol – pentru o socializare mai bună etc.

Astăzi, există multe opțiuni, multe moduri de petrecere a timpului liber în mod plăcut la bibliotecă, o gamă largă de servicii și activități care să ajute procesul de educație și de formare profesională pe întreg parcursul vieții pentru toate categoriile de utilizatori, iar noi am cules în acest articol câteva cu care să putem demonstra evoluția bibliotecilor publice într-o societate aflată într-o continuă schimbare.

*Aurora Loliceru*

Biblioteca Comunală Valea-Mare

## Raise YOUth voice!

Trăim într-o lume plină de probleme și nevoi ce par să ia amploare, care necesită soluții creative, filtrate prin mintea unei noi generații. Subiecte precum: „*Rural vs Urban*”, „*Educație, rezultatele învățării, piața muncii*”, „*Fake news*”, „*Mediu și dezvoltare durabilă*”, „*Discriminare*” fac parte din câmpul de interes al tinerilor societății actuale care doresc să aibă un cuvânt de spus în astfel de probleme care îi vizează în mod direct. Astfel, Biblioteca Comunală Mătăsaru a dat posibilitatea câtorva tineri implicați din cadrul comunei, în rolul de ambascadori, să-și exprime opinia privind astfel de probleme în cadrul atelierului *Raise Youth Up!*, organizat în data de 7 februarie 2018 la propunerea federației neguvernamentale „*Forumul Tinerilor din România*”. La dezbaterile tinerilor au luat parte și autorități locale, primarul și viceprimarul comunei care s-au arătat interesați de ideile expuse de tineri și au venit cu diverse completări și sugestii. În abordarea primei teme a atelierului „*Rural vs Urban*”, tinerii au schițat principalele diferențe existente între mediul rural și cel urban în aspecte precum calitatea educației, posibilități și formare și angajare, dar și petrecere a timpului liber și au venit cu propuneri de proiecte. De asemenea, în abordarea celei de-a doua teme „*Educație, rezultatele învățării, piața muncii*”, participanții au subliniat o serie de probleme care par să persiste în sistemul de învățământ, în această eră a noului și a inovației, cu o influență mai pregnantă în mediul rural: metode retrograde de predare, organizare nestimulativă a claselor, manuale alternative neprofesionist realizate, o abordare a învățării care nu pregătește tânărul pentru piața muncii, care pe lângă cunoștințe de specialitate a individului, aceasta impune o amplă dezvoltare personală ce implică abilități de comunicare și relaționare dezvoltate, managementul timpului, metode de abordare eficiente a conflictelor, abilități de negociere, luarea deciziilor, capacitate de

analiză și sinteză, inteligență emoțională și altele. S-a ajuns la concluzia că este imperios necesar a se pune mai mult accent, dar și a se rezerva mai mult timp pentru orele de dezvoltare personală și antreprenorială, pe abordarea multidisciplinară și non-formală a temelor și activități extrașcolare.

„*Fake news*” este un alt fenomen de actualitate care a luat amploare în mediul online și TV iar tinerii prezenți la atelier s-au arătat dornici să-și expună punctele de vedere. Se știe că generația tânără petrece foarte mult timp în mediul on-line grație gadget-urilor de ultimă generație și devine victimă a unui astfel de fenomen, de aceea tinerii au nevoie de o bună informare din acest punct de vedere. După enumerarea și conștientizarea principalelor interese care stau în spatele știrilor false (audiență, scopuri financiare, politice, dezinformare, denigrarea unei persoane publice), au fost enunțate modalitățile prin care se pot identifica în spațiul online astfel de știri, după care participanții au propus soluții pentru combaterea fenomenului precum: campanii de informare și conștientizare în școli privind fenomenul, înființarea unor softuri de detectare a știrilor false sau, la un nivel mai înalt, înființarea unui centru de investigație a știrilor false.

O temă complexă și multifacțată care a solicitat o mai mare concentrare a constituit-o cea privind „*Mediul și dezvoltarea durabilă*”, întrucât s-au avut în vedere mai multe arii de discuție precum: schimbări climatice și de energie, transport durabil, conservarea resurselor naturale, incluziune socială, demografie și migrație precum și sărăcie globală. Pentru fiecare categorie în parte, tinerii au propus idei ingenioase de proiecte pentru fiecare din „*fațetele*” menționate.

Referitor la subiectul „*Discriminarea omului*”, după ce au fost identificate principalele categorii supuse discriminării, tinerii au venit cu soluții precum: realizarea de campanii de informare, de conștientizare privind drepturile omului, efectele discriminării, principiul egalității și diverse sugestii de proiecte și programe de incluziune.

La finalul evenimentului, Biblioteca Comunală Mătăsaru a oferit diplome tinerilor participanți, ale căror idei ingenioase au fost centralizate și trimise mai departe către diverși factori de decizie prin intermediul federației neguvernamentale „*Forumul Tinerilor din România*”.



*Denisa Bodi*

Biblioteca Comunală Mătăsaru

# 0 poveste despre bibliotecar și bibliotecă

Un bibliotecar e o gazdă. Sau, un vrăjitor. Acolo, între cărți și proiecte. E cel ce stă de vorbă cu scriitorii de ieri și de azi deopotrivă, cu cititori mari și mici, e cel ce mângâie cărțile și sufletele celor ce îi calcă pragul.

Cititorii nu se nasc, ei se formează încă din copilărie, iar începutul este foarte important. Îmi amintesc cu drag și nostalgie poveștile copilăriei spuse de bunici sau de educatoarea mea. Fantastic, o lume ce mi-a rămas în suflet. Aceasta idee m-a făcut să abordez activități care să le dezvolte celor mici dar și celor de vârstă școlară obiceiul de a citi... citindu-le la rândul meu povești dar atrăgându-i și prin activități creative, non-formale care să le antreneze imaginația și să le aducă magia din povești în preocupările cotidiene.

Am început să lucrez în bibliotecă din 2005, moment în care instituția s-a și înființat, și deși părea foarte simplu privit din afară, nu a fost. Fondul de carte inexistent, spațiul foarte mic, dar făcând fiecare pas cu atenție parcurgi drumul în siguranță.

Spațiul mic nu-mi permitea activități în bibliotecă așa că le făceam în școală, atunci când se putea. În anul 2008 biblioteca mea a fost mutată în alt spațiu puțin mai mare dar cu umiditate și frig iarna, dar unde copiii veneau cu plăcere și drag și unde am desfășurat activități minunate. În anul 2017 biblioteca se mută într-un spațiu nou, în incinta fostului Centru de Informare Turistică din comună, această construcție a fost realizată cu fonduri europene dar nu mai era folosită, iar Consiliul Local Pietrari a hotărât ca biblioteca din localitate să fie mutată aici. Spațiul din nou este micuț, dar frumos, cald și primitor. Utilizatorii sunt încântați, prezenți și deschiși la toate activitățile susținute.

Un lucru minunat pentru bibliotecă și utilizatorii ei a fost faptul că am beneficiat de programul „Biblionet” și a fost dotată cu aparatură IT pentru accesul gratuit al publicului la internet. Astăzi, Biblioteca Comunală Pietrari



deține 6600 de volume, însă are deficit de bibliografie școlară. Cu sprijinul Bibliotecii Județene *Ion Heliade Rădulescu* Dâmbovița, am sporit numărul de calculatoare și softurile necesare, am dezvoltat an de an colecțiile de documente și am înnoit mobilierul, iar cu ajutorul unor oameni de suflet din sat care au donat din colecțiile personale, am reușit să aducem și cărți de interes pentru public care ne lipseau și erau mai des solicitate.

Fiind bibliotecă totul pornește de la carte și gravitează în jurul cărții, ea se reinventează de fiecare dată și pentru fiecare categorie de public, fiind mai mult decât o instituție a cărții.

Cartea rămâne axul principal în jurul căruia se învârtă toată activitatea instituției dar, ca să atragi oamenii spre bibliotecă, trebuie să le oferi acele activități care le sunt lor necesare puse într-un context care îi apropie de carte, să creezi conexiuni între cartea din bibliotecă și nevoile sau obișnuințele lor. Pentru aceasta trebuie să cunoști bine comunitatea căreia i te adresezi și nevoile ei și să reinventezi biblioteca în ritmul în care se mișcă comunitatea având grijă ca axul central al activității bibliotecii să rămână cartea. Activitățile care le desfășuram la bibliotecă sunt în strânsă legătură cu nevoile și cerințele copiilor, părinților și al comunității. Am primit dar cumpărăm și noi materiale pentru biblio-ateliere și sunt mulți copii care vin la acestea. Minunățiile pe care reușesc să le realizeze le duc acasă. E o bucurie nespusă pentru ei să ducă mamei sau bunicii ceea ce au învățat să facă aici, la noi în bibliotecă.

Într-o lume agitată toate au locul lor, cărțile, socializarea, atragerea către lectură și cunoaștere. Iată de ce este foarte important cititul, mai ales în zilele noastre!



*Bibliotecar Ana Nedelcu*

## PATRIMONIU

# Biblia de la București – simbol de unitate peste veacuri

**Abstract:** *The Bucharest Bible, printed in 1688 and also known as the „Serban Cantacuzino Bible”, is a unique book in Romanian culture. Editing the Bible from 1688 was a complicated process that had to solve church terminology not previously encountered. Six years before the group of scholars responsible for writing the Bible in Romanian began to form. By having a broadcasting area covering practically all the territories inhabited by Romanians, and that its text was taken up in a very short time in the cult of the Church, each new translation of the Bible into Romanian directly influenced the evolution of spirituality, the language and, last but not least, even the Romanian artistic expression. The Bible appears in history as a symbol of national unity, because its intense circulation and the effort made to print it contributed to preserving the Romanian unity of language.*

**Key words:** *Bucharest Bible, 1688, Serban Cantacuzino, Bible, Romanian language*

În anul 1687, în tipografia lui Nikolaos Glykys, la Veneția, apărea textul Bibliei în limba greacă, lucrare susținută financiar de Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești. Acest fapt reprezintă un moment important, atât pe plan cultural cât și politic, deoarece este o ediție foarte rară, imprimată în preajma urcării pe tron a domnitorului român. Această ediție se înscria într-o serie de cărți bisericești pe care viitorul domn se pregătea să le tipărească, cu ajutorul lui Nicolae Milescu.

Pentru acțiunea sa de mecenat Șerban Cantacuzino va fi laudat de Glykis în prefață, relevând atât ascendența lui bizantină, cât și rolul său de protector al creștinătății.

La un an distanță va apărea Biblia de la București (1688), poate cea mai importantă carte din toate cele realizate în istoria tiparului românesc până la acea dată. Lucrarea a fost tipărită în doar 10 luni (Noiembrie 1687 – Septembrie 1688), în format în folio mare, cu textul aranjat pe 2 coloane/



*Biblia, Veneția, 1687*

*Foaia de titlu*

*Sursa: [http://www.onassislibrary.gr/en/collection/items/37882\\_en/](http://www.onassislibrary.gr/en/collection/items/37882_en/)*

pagină. Acest fapt demonstrează nu numai abilitate manuală din partea călugărilor tipografi (între ei și Mitrofan, Episcop de Huși), dar și o înzestrare tehnică superioară.

Traducerea textului s-a făcut din limba greacă în limba română, dar confruntată și cu versiuni latine și slavone de către Nicolae Milescu Spătaru (Vechiul Testament), revizuită și pregătită pentru imprimare de frații Radu și Șerban Greceanu – așa cum a demonstrat Virgil Cândea. De menționat este și faptul că această carte a fost imprimată sub supravegherea și cu „*totu meșteșugul tipografiei și îndreptării cuvintelor rumânești ostenitoriu, de Dumnezău iubitoriu Mitrofanu episcopulu de Huși*”, cel care tipărise o serie de cărți importante în Moldova.

Interesantă este aprecierea făcută în prefața cărții de patriarhul Ierusalimului, Dosithei, cu privire la importanța traducerii **Bibliei** în românește: „Și ajutor bisericii, cu tălmăcirea Bibliei în limba românească, ai făcut a se citi de preoții cei din țară”. Dosithei arată, mai departe, că înainte de traducerea **Bibliei** în română, această scriere era ca o „grădină închisă și fântână pecetluită ce folosu iaste dela amândoa?”.

Titlul apare pe o pagină întreagă încadrată în chenar cu ornamente tipografice și arată că s-a tradus „dupre limba elinească spre înțelegerea limbii românești”. Tipărirea „s-au săvârșit”-continuă – „cu îndemnarea dumnealui Constantin Brâncoveanu, marele logofăt, nepot de soră al mării sale, carele după pristăvirea acestui mai sus pomenit domnu den alegerea a toatei Țării Românești pre dumnealui l-au coronat cu domniia și stăpânirea a toată țara Ungrovlahiei”.

Pentru a înțelege pe deplin importanța traducerii și tipării **Bibliei** de la 1688 e necesară o trecere în revistă asupra eforturilor începute cu aproape două secole în urmă în vederea transpunerii în românește a acestei cărți. Este cunoscut faptul că, timp de câteva secole, românii au fost singurul popor din lumea ortodoxă a căror limbă, după cum sublinia și Virgil Cândea, nu avea nimic în comun cu limbile folosite în cultul ortodox european – slavona și greaca. Astfel, primele traduceri în limba poporului au vizat Psaltirea și Noul Testament, cărți indispensabile vieții creștine. Traducerile cele mai vechi constituie corpusul unor texte din secolele XV-XVI: fragmente din Faptele Apostolilor, din Epistole și Psaltirea (Codicele Voronețean, Psaltirea Scheiană, Psaltirea Hurmuzaki, Psaltirea Voronețeană). La jumătatea secolului al XVI-lea, Filip Moldoveanu va tipări la Sibiu **Evangheliarul slavo-român** (1551-1553), cel mai vechi text tipărit al Noului Testament în limba română. Această acțiune va fi continuată de Diaconul Coresi, la Brașov, prin tipărirea în limba română a **Tetraevangelului** (1561), **Faptele Apostolilor** (1565-1567), **Psaltirea** (1570) și **Psaltirea slavo-română** (1577). Un moment important îl constituie apariția **Paliei de la Oraștie**, la 1582, care cuprinde primele două părți din Vechiul Testament (*Geneza* și *Exodul*) în traducerea lui Efreim Zakan, Ștefan Herce, Moise Pestisel și Archirie. În secolul al XVII-lea, la Alba Iulia (Bălgrad) va apărea prima versiune integrală în limba română a **Noului Testament** (1648), considerată drept „una dintre pietrele fundamentale pe care s-a clădit, în secolele următoare, limba româna literară”,

precum și o **Psaltire** (1661) tradusă din ebraică. Mitropolitul Simion Ștefan subliniază, în celebra prefață a Noului Testament importanța unei asemenea lucrări pentru viața spirituală a Bisericii și, totodată, atestă intenția de a o difuza în toate teritoriile locuite la acea vreme de români. În timpul domniilor lui Matei Basarab, în Țara Românească, și Vasile Lupu, în Moldova, asistăm la publicarea primelor cărți în limba română cu girul Bisericii ortodoxe, fiind tipărite primele pravile și primele cazanii în limba română, precum și primele cărți de cult cu indicațiile tipiconale transpuse, de asemenea, din slavonă în românește. Astfel, apare la 1640 Pravila de la Govora și Evanghelia învățătoare, la 1642, tot la aceeași tiparniță. Urmează Spătarul Nicolae Milescu care va traduce **Vechiul Testament** (1667), iar sub grija mitropolitului Teodosie se va tipări la București **Evangheliarul** (1682) și **Apostolul** (1683), sub patronajul lui Șerban Cantacuzino. Toate acestea vor pregăti terenul pentru apariția, la 1688, a **Bibliei de la București** – prima ediție integrală în limba română a textului Sfintei Scripturi.

Cartea a fost tradusă după textul *Septuagintei* de către logofeții Șerban și Radu Greceanu, ajutați de Stolnicul Constantin Cantacuzino, fratele lui Șerban Cantacuzino, cărturar și istoric renumit al acelor vremuri, care a fost răspunzător de „clarificarea pasajelor dificile și a termenilor tehnici”. Aceștia au fost sprijiniți de arhierul Ghermano de Nyssa (directorul Academiei grecești din Constantinopol), de Sevastos Kymenites (directorul școlii grecești din București), de Mitrofan, episcopul Hușilor, precum și, după cum subliniază mitropolitul Teodosie în cuvântul introductiv, de alți „ai noștri oameni ai locului, nu numai pedepsiți întru a noastră limbă, ce și de limba elinească având știință ca să o tălmăcească”.

Din punctul de vedere al traducerilor, **Biblia** de la 1688 valorifică experiența traducerilor anterioare, devenind un punct de referință pentru toate traducerile care se vor mai elabora de aici înainte, până la 1914. Importanța acestei traduceri este dată și de faptul că, prin prelucrarea celor trei graiuri românești (moldovenesc, prin traducerea Milescu-Dosoftei; ardelenesc, prin traducerea **Noul Testament**, al lui Simion Ștefan; muntenesc, prin contribuțiile fraților Greceni și prin supervizarea făcută stolnicul Constantin Cantacuzino), s-a înfăptuit unitatea lingvistică a textului Bibliei, devenind un fel de sinteză de limbă românească scrisă până atunci.

De asemenea, Constantin Brâncoveanu a conștientizat importanța instrumentelor lingvistice folosite la traducerea Bibliei de la București și a

creat, pe vremea când era ispravnic, pentru tipărirea ei, un fond lexicografic din care făcea parte *Lexiconul greco-latin* al lui Varinus Favorinus (1522) și *Biblia Sacra Polyglota* (1653 –1659).

Referitor la arta ornamentală trebuie să spunem că lucrarea nu este foarte bogată în aceste elemente decorative. Astfel, foaia de titlu este una simplă, titlul fiind încadrat într-un ornament de tip tipografic.



Foaia de titlu

Sursa: Exemplarul deținut de Biblioteca Județeană Dâmbovița



Stema Țării Românești

Sursa: Exemplarul deținut de Biblioteca Județeană Dâmbovița

Pe verso foii de titlu, este redată stema Țării Românești, amplasată în interiorul unui scut rotund, înconjurat de frunze de acant. Pasărea heraldică este reprezentată cu crucea în cioc, cu capul orientat spre stânga, situată în mijlocul figurii unei pajure bicefale (vultur imperial cu două capete), ținând în gheare spada și sceptorul (stema familiei Cantacuzino). Coroana imperială domină întreaga imagine, evocând tăria, puterea și izbânda domniei lui Șerban Cantacuzino asupra dușmanilor „văzuți și nevăzuți”, după cum spun versurile elogioase închinete stemei.

Frontispiciile sunt realizate în stil baroc, fiind formate din lujeri care răsar din gura unui mascheron central. Florile reprezentate sunt cele de bujor, floarea soarelui și fructele de rodie. Un alt frontispiciu prezent în *Biblia* de la 1688 este mai îngust și apare doar floarea soarelui.



Frontispiciu

Sursa: Exemplarul deținut de Biblioteca Județeană Dâmbovița

Inițialele ornate prezintă motive fitomorfe sau antropomorfe, de regulă fiind încadrate dreptunghiular, conținând în general ornamente vegetale din frunze și flori stilizate. Ornamentele din interiorul lor diferă de la literă la literă, dar și în cadrul aceleiași litere existând reprezentări diferite. De exemplu, este de remarcat litera **P** chirilic care reproduce imaginea sfântului Petru.



Inițială ornată

Sursa: Exemplarul deținut de Biblioteca Județeană Dâmbovița

Având în vedere cele expuse referitor la procesul de traducere, subliniem că pe această cale au fost create premisele necesare circulației acestei lucrări la un nivel foarte larg, în întregul spațiu al ortodoxismului românesc, datorită necesității resimțite la nivelul oamenilor simpli, fiind întâia traducere integrală a **Bibliei** în limba română, influențându-se astfel limba noastră literară. Cartea a fost pregătită în vederea difuzării în țară, pentru a se afla despre noua schimbare de domnie, fiind primul manifest distribuit de Constantin Brâncoveanu în scopul creării legăturilor necesare pentru politica ce o va impune.

Fiind o lucrare extrem de scumpă, ea nu a putut pătrunde în satele mai mici din Transilvania, ale căror posibilități materiale nu permiteau cumpărarea unei astfel de cărți, dar prezența ei a fost semnalată la Abrud (Alba), Ampoița (Alba), Arad, Avrig, Beiuș, Brașov, Deva, Oradea, Săliște, Timișoara și Viștea de Jos. Exemplarele aflate în circulație n-au avut

itinerare întâmplătoare. Astfel, cel din Șcheii Brașovului a fost dăruit așezământului de cultură de către domnitorul Constantin Brâncoveanu. De asemenea, cel de la Sâmbăta de Sus este tot o danie domnească, purtând însemnarea: „*Această Biblie s-au dat besearicei de la Sâmbăta de Sus den Țara Ungurească*”. Alt exemplar, aflat într-o colecție particulară din Timișoara, păstrează o însemnare de danie autografă a domnitorului Șerban Cantacuzino.

Exemplare ale **Bibliei** de la București au circulat și în afara granițelor Țărilor Române. De pildă, un exemplar al ei a fost înmănat fostului mitropolit Dosoftei, aflat la vremea respectivă în surghiun în Polonia, iar un alt exemplar, care aparține cândva Papei Benedict al XIV, se află în prezent la Biblioteca Universității din Bologna.

Prin faptul că a cunoscut o arie de difuzare cuprinzând practic toate teritoriile locuite de români, și că textul ei a fost preluat într-un timp foarte scurt în cultul Bisericii, fiecare nouă traducere a Bibliei în limba română a influențat în mod direct evoluția spiritualității, a limbii și, nu în ultimul rând, chiar a expresiei artistice românești. **Biblia** apare în istorie ca un simbol de unitate națională, deoarece circulația sa intensă și efortul depus pentru tipărirea ei au contribuit la conservarea unității de limbă a românilor.

#### Bibliografie:

- Bibliografia *Românească Veche: 1508-1830*. București: Stabilimentul grafic J.V. Socec, 1903, Tom I.
- Dimitrescu, Florica. *Dinamica lexicului românesc*. București: Editura Logos, 1994.
- Evanghelia învățătoare din 1642, prima cazanie în limba română tipărită la Mănăstirea Govora de Biserica ortodoxă a Țării Românești [on line]. Disponibil pe web: Disponibil pe web: <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/tag/evanghelia-Invatatoare-sau-cazania-dn-1642/>. Accesat: 04.10. 2018
- Giurăscu, C. C. *Istoria românilor*, vol. 2. București: Editura All Educational, 2003, p. 601.
- <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/tag/evanghelia-Invatatoare-sau-cazania-dn-1642/>. Accesat: 04.10. 2018
- Ionescu, Ștefan. *Epoca brâncovenească*. Cluj Napoca: Editura Dacia, 1981.
- Oroș, Oana . O carte fundamentală pentru limba română: Biblia lui Șerban Cantacuzino [on line]. Disponibil pe web: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/o-carte-fundamentala-pentru-limba-romana-biblia-lui-serban-cantacuzino>. Accesat: 04.10.2018
- Solomon, V.; Solomon, C. *Biblia de la București (1688)*. Contribuțiuni nouă istorico-literare. Tecuci, 1932.

Prof. univ. dr. Agnes Terezia Erich  
Universitatea „Valahia” din Târgoviște

## Constantin Șerban „Cârnu”, Domnitor al Țării Românești 1654-1658

Descendent al Basarabilor Craiovești<sup>1</sup> prin tatăl său Radu Șerban, domn al Țării Românești între 1602-1611, Constantin Șerban s-a născut la Dobreni județul Giurgiu, la o dată incertă 1602-1611 din legătura domnitorului cu Ilinca, văduva unui preot din București<sup>2</sup>.

Radu Șerban își avea reședința la Coeni (Mironești) unde avea cu soția sa Elena două fete: Ancuța, căsătorită cu Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul și Elena, căsătorită cu Constantin Cantacuzino, mama viitorului domnitor Șerban Cantacuzino.

Pentru a evita un scandal, Radu Șerban își mărita ibovnica cu Neagoe logofătul din Târgoviște<sup>3</sup> și îi dă ca zestre moșiile Dobreni și Tîntava, iar pe Constantin nu îl va recunoaște niciodată ca fiu. Constantin Șerban a urcat relativ ușor treptele ierarhiei boieresti deoarece era înzestrat cu multă ambiție și multe ifose<sup>4</sup>, deși însemnat la nas pentru a nu putea domni, tocmai aceasta era dorința lui constantă, să domnească<sup>5</sup>.

În vremea lui Matei Basarab, voievodul Țării Românești 1632-1654, a deținut dregătoriile de Postelnic 1632-1637 și Serdar în 1644, acoperindu-se de glorie în luptele din Ardeal contra lui Homonai, drept pentru care a fost o vreme în grațiile domnitorului.

Numirea ca succesor la tronul Țării Românești al lui **Diicu Buicescu** spătarul, nepot al lui Matei Basarab, l-a nemulțumit pe Constantin serdarul, acesta având purtări necuviincioase<sup>6</sup>: nu-și scotea căciula în fața succesorului la tron, faptă ce i-a atras dizgrația domnitorului care i-a luat comanda armatei și l-a alungat de la curte – acum este posibil sa se fi intamplat episodul cu însemnarea la nas, de unde și porecla – „Cârnu”.

În așteptarea unor vremuri mai bune pentru satisfacerea ambițiilor personale, Constantin Șerban s-a retras pe moșia lui la Dobreni, unde a conceput planul de răzbunare. În urma bătăliei de la Finta<sup>7</sup>, ultima dintr-un lung șir de războaie dintre Matei

Basarab și Vasile Lupu, în care acesta din urmă a fost înfrânt definitiv, s-a ivit o situație prielnică punerii în aplicare a planului de înlăturare a domnitorului.

Constantin Șerban se baza pe faptul că boierii nu îl agreau pe Diicu Buicescu „pentru ușurința minții lui”<sup>8</sup> și pe nemulțumirile seimenilor și dorobanților față de Matei Basarab pentru faptul că nu li se plătitese solda pe două luni, conform promisiunilor făcute de către domnitor înainte de bătălie.<sup>9</sup>

Ultimul an al domniei lui Matei Basarab a fost tulburat de răscoala seimenilor<sup>10</sup> care avea la bază mai multe cauze printre care amintim dorința domnitorului de a-i supune la anumite dări precum și intenția acestuia de a desființa acest corp de oaste.<sup>11</sup>

Seimenii, mercenari sârbi, bulgari și albanezi reprezentau un corp de oaste înființat de Matei Basarab în scopul apărării țării. Aceștia se bucurau de multe privilegii, erau scutiți de biruri și primiseră pământuri în jurul Bucureștiului, în principal de-a lungul Sabarului de la Herăști până la Tântava. Urmașii lor pot fi întâlniți în localitățile Vărăști, Valea Dragului și Herești, localități apropiate de Dobreni, precum și în alte localități așezate în lunca Argeș – Sabar.

Intenția domnitorului de a dizolva acest corp de oaste a făcut-o publică deoarece sesizase pericolul ce se ivea prin scăderea de sub control a seimenilor,

aceștia s-ar fi putut amesteca în viața politică numind sau înlăturând domnitori – cu siguranța informația a ajuns la urechile lui Constantin Șerban.

Acest ultim aspect a stat la baza complotului lui Constantin Șerban, el fiind acela care a stârnit spiritul răscoalei<sup>12</sup> în rândurile oastei țării cu scopul înlăturării lui Matei Basarab și a preluării domniei.

Exista deja o relație între el și seimeni deoarece le fusese comandant iar făurirea planului a fost înlesnită și datorită învecinării satelor acestora cu Dobreniul, reședința lui Constantin Șerban. Imobilizarea la pat a lui Matei Basarab cauzată de





rănilor căpătate la Finta a constituit un factor hotărâtor în declanșarea complotului.

Acțiunea a început la Târgoviște, au fost eliminați boierii Ghinea Țucală, Radu Vărzariu și Socol Cornățeanul<sup>13</sup> iar domnitorul a fost aspru persecutat și insultat după cum scria Stolnicul Constantin Cantacuzino: „(...) iar ei toți se îndrăciră de se nebuniră și începură a nu îl băga în seamă nicicât, ce-și bătea joc de dânsul (...). În multe chipuri îl pedepsea zicându-i să-și lase scaunul și să se facă călugăr (...). Și așa cu necaz mare a petrecut Matei Vodă din zi în zi, și când a fost april 9 deni 7162 (1654), duminică dimineața a răposat Vodă în casele domnești din Târgoviște”.<sup>14</sup>

În acel moment, aflat pe moșia sa la Dobreni, Constantin Șerban a mers la Târgoviște unde boierii l-au proclamat domnitor, cu acest prilej prima sa poruncă a fost ca Diicu Buicescu să fie însemnat la nas pentru a nu mai putea domni<sup>15</sup>.

O altă grijă a noului domnitor a fost scutirea generală de bir pe trei luni: „(...) ca să putem face bine și țăranilor că sunt săraci și împresurați de bir și năpăști. Și a plătit pe slujitori cu haraci deplin și au iertat dorobanților și călărașilor dijma și oieritul. Judecăți drepte făcea și milă din destul (...) și se bucura toți și moșneni și străini, mulțumind lui Dumnezeu că le-au hărăzit domn bun și înțelept și milostiv.”<sup>16</sup>

Veșmântul lui Constantin Șerban la încoronare se compunea din „dulamă de brocart scump, o cabotină de aceeași stofă blănită și un surugiu de aur presărat cu pietre scumpe de mare valoare și de o frumusețe uimitoare”, după cum își nota Paul de Alep.

Pentru recunoașterea noii domnii, s-au făcut cheltuieli exorbitante constând în cadouri scumpe cum ar fi o trăsură îmbrăcată cu postav ales, de culoare roșie pentru un agă<sup>17</sup>, blănuri, mătăsuri, etc.

Mai mult de jumătate din vistieria lui Matei Basarab<sup>18</sup> a fost cheltuită de Constantin Șerban pentru Sultan, Marele Vizir, Pașa de Silistra și Hanul Crimeii, totalul ridicându-se la 350000 de galbeni trimiși la Istanbul, la aceștia se adaugă celelalte cheltuieli promise seimenilor. Aurul strâns de Matei Basarab în 21 de ani de domnie a fost cheltuit în scurt timp de către noul domnitor.

În aceeași cheltuială intra și ridicarea Bisericii Mitropoliei din București. Soția lui Constantin Șerban, Bălașa a construit Mănăstirea Jițianul din Craiova<sup>19</sup>, a restaurat biserica Curtii domnești din Târgoviște și a construit aici primul așezământ de tip spital de pe teritoriul Țării Românești, Casa Bălașa.

În anul 1656, domnitorul Constantin Șerban și doamna Bălașa ctitoresc în centrul orașului Pitești, Biserica Domnească Sfântul Gheorghe, pe fundațiile unui mai vechi lăcaș de cult.

Sesizând la rândul său pericolul reprezentat de

seimeni, Constantin Șerban a pus la cale un plan prin care încerca atragerea de partea sa a căpitanilor români contra mercenarilor sârbi și bulgari promițându-le în schimb dublarea lefurilor: „că au chemat Constandin Vodă pre toți căpitanii de dorobanți și iuzbașii<sup>20</sup> și ceaușii vătașii<sup>21</sup> și cetașii<sup>22</sup> de s-au sfătuit cu dânșii zicându-le: – Feții mei (...) să scoatem din mijlocul nostru pre seimenii sârbi că nu iaste țării de nici un folos. Răposatul Matei Vodă i-a strâns pentru vrăjmașul Vasilie Vodă. Iar eu acum (...) n-am nici un vrăjmaș (...) și mai bine voi da acele lefi seimenești voao și feciorilor voștrii<sup>23</sup>”.

Constantin Șerban nu a înțeles că între mercenarii români și străini se încheaseră legături mai presus de interesul material, fapt sesizat mai înainte de către Matei Basarab: „(...) mai vartos zic de acest neam dorobănțesc, fiind ei tot din acest pământ românesc (...) că s-au însoțit cu sârbii seimeni de și-au măritat fetele și surorile dupre ei. Și nu poate nimenea să-i contenească”.<sup>24</sup>(...)

Domnitorul anticipase primejdia asupra întregii țări: „vor să vie mari răutăți asupra acestei țări și vor să pătimească și cei buni pentru cei răi (...) ci gândesc, de voi avea zile să aduc în primăvară 30000 de tătari și pre craiul unguresc să-i lovească fără veste și să-i puie supt sabie, să piară ca niște tâlhari!”<sup>25</sup>.

Despre aceasta „mentalitate” a domnitorilor vremii privind aducerea tatarilor spre a rezolva diversele probleme interne necesită o cercetare amănunțită spre a se vedea amploarea fenomenului și dacă exista legătură cu dispariția unor sate în sec XVII și XVIII – pentru că, după cum se știe, tatarii prăduiau, pustiau regiuni întregi în înțelegere cu pretenții la domnie cum ar fi Mihnea al III – lea. Acesta a apelat la sprijinul tătarilor pentru înlăturarea lui Constantin Șerban lăsându-i să „prade numai jumătate de țară” după cum scria Stolnicul Constantin Cantacuzino.

Matei Basarab nu a mai apucat să-și ducă planul la bun sfârșit, în schimb Constantin Șerban s-a trezit în plină răscoală, răzvrătire a seimenilor, dărăbanilor și roșilor contra sa în dimineața zilei de 17 februarie 1655. Răsculații au fost conduși de Hrizea vodă, domn ales de seimeni în locul lui Constantin Șerban.

Răscoala a cuprins toată Țara Românească, țărănimea s-a ridicat alături de seimeni<sup>26</sup>, masacrând mulți boieri și jefuind biserici, conace etc.<sup>27</sup>

La intervenția sultanului Mehmet, trupele lui Gheorghe Racokzi, principele Transilvaniei, și ale domnitorului Moldovei Gheorghe Ștefan, au pătruns în Țara Românească<sup>28</sup> alături de cele otomane, pentru înăbușirea răscoalei.

Constantin Șerban reușește să fugă spre Dunăre, întâlnindu-se cu trupele otomane de

intervenție conduse de Siauș Pașa<sup>29</sup> în localitatea Strâmba (Hulubești județul Giurgiu).

În bătălia de la Șoplea pe Teleajen răsculații au fost înfrânți: „când fu la iunie 17 deni leatul 7163 sâmbătă, se lovără toți la Șoplea în Teleajen, și cât clipeala fură biruiți de unguri (...) foarte mulți dorobanți și seimeni au căzut jos. Zăcea trupurile lor grămadă, unul peste altul câte 50, câte 100, la alte locuri și mai mulți”.<sup>30</sup>

După lupta de la Șoplea s-a întărit alianța celor trei țări românești<sup>31</sup> în vederea unei campanii antiotomane. Frământările au mai continuat și la începutul anului următor, când mișcarea a fost înfrântă definitiv cu ajutorul trupelor ardelene lăsate în sprijinul domnitorului de către principele Transilvaniei.<sup>32</sup>

Paul de Alep, care a vizitat toate bisericile și mănăstirile din țările românești între 1653 -1659, a fost impresionat de frumusețile pământului românesc, el fiind și martor al tuturor evenimentelor petrecute, în acea perioadă.

În scrierile acestuia, „Călătoriile Patriarhului Macarie”, se menționează valoarea taxelor anuale percepute de Constantin Șerban: trei dinari cei săraci și șase dinari cei bogați cu condiția de a participa la război atunci când va fi chemarea<sup>33</sup>. Despre armata strânsă de către domnitor în ianuarie 1658, spunea că a avut la început 10000 de dorobanți la care s-ar fi adăugat țărani până la aproape 100000, cifră nerealistă în condițiile demografice de atunci, totalul armatei ridicându-se, după Hurmuzaki, la aproape 30000 de luptători<sup>34</sup>.

Constituirea „triumviratului” Gheorghe Racokzi, Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan a fost percepută ca o amenințare de către Înalta Poartă<sup>35</sup>, mai mult, înțelegerea cu țarul Moscovei și cu Patriarhul Constantinopolului au determinat pe Sultan să hotărască mazilirea celor trei principii.

Pentru tronul Țării Românești pretendentul cu cele mai mari șanse „cunoscut și iubit”<sup>36</sup> în cercurile politice de la Istanbul, era Mihnea. Pentru înlăturarea lui Constantin Șerban, au trecut Dunărea 40000 de turci la care s-au adăugat aproape 30000 de tătari. Deși a avut puțin peste 30000 de oșteni rezistența organizată de către voievodul muntean a fost timidă reușind doar să incendieze Bucureștiul, Târgoviștea și câteva sate printre care și Dobreniul – reședința domnească a lui Constantin Șerban.

Paul de Alep, martor al evenimentului consemna: „apoi domnul s-a tras înapoi fără a fi încercat măcar o singură bătălie (...) Îndată ce tătarii au început hărțuiala, trupele lui Constantin și-au pierdut cumpătul și au fugit. Tătarii s-au înapoiat la Târgoviște, tăind cu sabia pe toți

pedestrașii pe care i-au găsit în drum”<sup>37</sup>. Părăsit de toți „căci oamenii lui Constantin Șerban erau legați de domnie nu prin credință ci prin soldă”<sup>38</sup>, a traversat hotarul în Transilvania la 10 martie 1658 iar în locul lui a fost înscăunat Mihnea al III-lea. Mazilirea lui Constantin Șerban și ridicarea în scaun a lui Mihnea au fost semnalate curând în majoritate curților europene: Veneția, Amsterdam, Viena etc.<sup>39</sup>

Pentru că părăsirea țării s-a făcut în grabă, Constantin Șerban ar fi ascuns o parte din aur în apa Cociocului în butoaie din lemn, potrivit unei legende ce s-a transmis din generație în generație printre sătenii din satul Dobreni. În anii 20, Iancu Popescu, învățător al satului în acea perioadă, a purtat o corespondență pe tema acestei comori cu Nicolae Iorga. Marele istoric îi scria că „aurul fiind greu, cu siguranță s-a afundat adânc în mâl, prin urmare este imposibil de găsit”. Corespondența nu s-a păstrat, în schimb concluziile lui Iorga au fost consemnate de către acest învățător în anul 1936, într-un studiu monografic despre satul Dobreni.

Evidența cheltuielilor făcute de către Constantin Șerban – Cârnel după anul 1658 demonstrează că, într-adevăr o parte din aurul său fost ascuns, după cum se va vedea în continuare.

Ambiția de a domni din nou s-a manifestat prin diverse demersuri întreprinse de Constantin Șerban către Gheorghe Rakoczi al II-lea, cu acest prilej se încheia un tratat în data de 12 octombrie 1659 între Gheorghe Rakoczi, Constantin Șerban și Mihnea al III-lea.<sup>40</sup>

Prin tratatul de la Bran, Constantin renunța la tronul Țării Românești în favoarea lui Mihnea, obligându-se să-i dea tot sprijinul necesar în schimbul ajutorului dat de Racokzi pentru ocuparea tronului Moldovei.

Gheorghe Ștefan mazilit și el în 1658, renunța la pretențiile asupra tronului Moldovei în favoarea lui Constantin Șerban cu condiția ca acesta să-i plătească o datorie de 6000 de taleri către Rakoczi.



Cu ajutorul trupelor ardeleni reușește să ia tronul Moldovei pentru o săptămână, înlăturându-l pe domnitorul Gheorghe Ghica în noiembrie 1659. Între timp este mazilit și Mihnea al III-lea iar Constantin Șerban, care împrumutase 6000 de galbeni de la Rakcozi, plătește o oaste de mercenari ardeleni cu ajutorul cărora reușește să mai domnească în Țara Românească din 26 aprilie până în 21 iunie 1660, timp suficient pentru recuperarea aurului.

Fiind refugiat în Transilvania, Constantin a organizat multe oșpețe alături de alți maziliți, Gheorghe Ștefan și Mihnea al III-lea, acesta din urmă a murit în data de 5 aprilie 1660 la una din petreceri; se spune că moartea ar fi survenit datorită abuzului de băutură,<sup>41</sup> alții spun că de apoplexie; s-a vehiculat și ideea otrăvirii de către Constantin Șerban pentru a înlătura un posibil rival; interesant este faptul că 20 de zile mai târziu acesta se înscăuna ca domn al Țării Românești – 26 aprilie 1660 – pentru ultima oară.

Pribeagul domn mai face o încercare de a domni în Moldovei și reușește pentru o lună, ianuarie – februarie 1661, după care se refugiază în Transilvania unde construiește o nouă biserică la Tinăud județul Bihor.

Constantin Șerban s-a recăsătorit cu Domnica sau Nedelca, ibovnica lui Mihnea al III-lea<sup>42</sup> și cu ea a plecat în Polonia iar apoi și-a stabilit reședința definitiv la Wanowice în Polonia unde a murit foarte bătrân în 1685; prima sa soție, Bălașa, decedase la începutul anului 1657.

În biserica satului Dobreni, prima ctitorie a domnitorului, se păstrează o frescă aflată în amvon pe peretele de la nord, reprezentându-i pe Constantin Șerban, soția sa Bălașa și fiica lor cocnița Bălașa, iar în fața tabloului lângă peretele opus, jos pe pardoseală, se află placa ce acoperă mormântul Ilincăi, mama voievodului. Ilinca a fost înhumată inițial în biserica Curții vechi din Târgoviște în 1642 și reînhumată în biserica satului Dobreni în anul 1646. Tot aici, pe dealul de la „Prințesa” se află ruinele conacului domnesc a unde s-a petrecut idila dintre domnitorul Radu Șerban și Ilinca.

Conacul, devenit ulterior reședința domnească a lui Constantin Șerban, a fost construit pe o înălțime aflată la confluența pârâului Cocioc cu râul Sabarul. Clădirea era impunătoare dominând regiunea, fiind compus din cinci încăperi: trei camere și două saloane, reședința dispunând și de anexe: un turn de apă, grajduri, pătule și alte anexe. În apropiere de biserică era un pavilion unde aveau loc hramurile bisericesti precum și multe petreceri boierești. Pe această bază era înălțată o structură din lemn: podeaua, stâlpii de susținere și acoperișul ascuțit

cu șindrilă. Pavilionul întregea peisajul pitoresc al complexului arhitectonic specific perioadei, inspirat după modelul occidental „castelul” sau conacul, parcul cu flori, biserica și pavilionul, potrivit descrierii de către Paul de Alep în cartea sa „Călătoriile Patriarhului Macarie”.

#### Note bibliografice:

1. Ștefan Ștefănescu – *Basarabii*, „Magazin Istoric”, nr. 7-8, 1968, p. 8
2. C. Gane – *Trecute vieți de doamne și domnițe* – Vol. 1, p. 222
- 3, 4, 5, *IBIDEM* – p. 223
6. *IBIDEM* p. 223
7. A. Oțetea și colab. – *Istoria României* – Buc. 1964 – Vol.3, p. 176
8. C. Gane – *Op. cit.* p. 222
9. Matei D. Vlad – *Matei Basarab și epoca sa* – „Magazin istoric” nr. 8, 1977, p.39
10. *IBIDEM* – p. 39-40
11. A. Oțetea și colab. *Op. cit.* p.178-179
12. C. Gane *Op.cit.* p. 225
- 13, 14. Stolnicul Constantin Cantacuzino – *Istoria Țării Românești* – p. 153-154
15. C. Gane – *Op.cit.* p. 226
16. Stolnicul Constantin Cantacuzino – *Op. cit.* p.156
17. Pavel Mircea Florea – *Cu trăsura prin veacuri* – „Magazin Istoric”, iunie 2000 – p.84
18. A. Oțetea și colab. *Op.cit.* 18-19
19. Stolnicul Constantin Cantacuzino – *Op.cit.* p.157
20. iuzbaș = căpitan peste 100 de fustași.  
fustași = lăncieri.
21. ceauși-vâtași = căpitani peste 500 de oșteni.
22. cetaș = căpitan de ceată.  
ceată = 100 de oșteni.
23. Stolnicul Constantin Cantacuzino – *Op. cit.* p.157.
- 24, 25. *IBIDEM* – p.155.
26. Andrei Oțetea și colab. *Op.cit.* p.182.
27. Stolnicul Constantin Cantacuzino – *Op.cit.* p.158.
- 28,29. *IBIDEM* p.160.
30. *IBIDEM.* p.160-161.
- 31,32. A. Oțetea și colab., *Istoria României*, p.184-185
33. Paul de Alep-*Op.cit.*, p.220.
34. Hurmuzaki – *Fragmente* VII, p.240.
35. M. M. Popescu, A. Beldeanu – *Mihnea al III-lea*, Buc. 1982, p.27.
36. *IBIDEM.* p.31
37. Paul de Alep, *Op. cit.* p.220.
38. M. M. Popescu, A. Beldeanu – *Op. cit.* p.38.
39. Șerban Rădulescu Zoner – *Diplomația europeană și lupta pentru neatârnare a lui Mihnea al III-lea*, „Magazin Istoric” nr. 7-8, 1968, p.83-84.
40. Ioan Prahoveanu – *Tratatul de la Bran*, „Magazin Istoric” nr. 8, 1978, p.53.
41. M. M. Popescu, A. Beldeanu – *Op.cit.* p.197.
42. C. Gane-*Op.cit.*, p

\*.Arh. Naționale Istorie Centrale. Fond Mănăstirea Cotroceni, II / 1, Zapis de punere în stăpânire cu moșii, 18 aprilie 1531, Târgoviște

\*\* Arh.Naționale Istorie Centrale. Fond Episcopia Râmnic, XI / 4, Zapis de dăruire, 30 august 1577, Dobreni – Vla

prof. Adrian Nichita  
Școala Gimnazială Nr. 2 Dobreni  
Inspector școlar ISJ Giurgiu

## REMEMBER

## SERGHIE PARASCHIVA

### Un devotat slujitor al bibliotecii târgoviștene

Bibliolog, publicist, se naște pe 30 septembrie 1939 în comuna Buciumeni, județul Dâmbovița. Studii în comuna natală, urmate de cele liceale la „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște (1957). Absolvent al Școlii Postliceale de Biblioteconomie București (1960). Licențiat al Facultății de Istorie a Universității București (1974). Bibliotecar-șef la Biblioteca Pucioasa (1960-1961), apoi, din 1962 până la pensionare, bibliotecar la Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu Dâmbovița”.

Ca șef de serviciu contribuie la afirmarea acesteia pe plan local și național, fiind unul din cei care pun bazele secției de Colecții Speciale, de care se va ocupa timp de peste două decenii. Se stinge din viață pe 21 decembrie 2017 în Târgoviște, după o grea suferință. Debut publicistic în „Uzina și ogorul” (1963) cu „Biblioteca și cerințele de lectură ale locuitorilor”. Colaborează la „Uzina și ogorul”, „Glasul cetății”, „Dâmbovița”, „Jurnal de Dâmbovița”, „Realitatea dâmbovițeană”, „Valachica”, „Revista bibliotecilor”, „Curier” (din al cărui colectiv de redacție a făcut parte). Participă cu studii de istorie literară, istoria culturii târgoviștene, biblioteconomie, la sesiuni științifice organizate la Galați, Botoșani, Bacău, Brașov, Pitești, Ploiești, Constanța, Râmnicu Vâlcea, Târgoviște. Debut editorial în 1982 cu „*Catalogul periodicelor dâmbovițene (1878-1982)*”, în colaborare cu Victor Petrescu, ce își propune să semnaleze publicațiile periodice apărute pe teritoriul județului nostru începând cu anul 1878, anul celor dintâi publicații („*Khindia*”, „*Cetatea*”, „*Vocea Dâmboviței*”) și până la data elaborării catalogului. Tot în colaborare, apar o serie de bibliografii, anuare, ghiduri ale cititorilor precum și „*Catalogul cărților cu autograf și însemnări manuscrise (1975-1995)*”. El reflectă parțial fondul cărților cu autograf și însemnări manuscrise, unele având regim de unicat atât în ceea ce privește însemnările autorilor, cât și a diverselor forme care atestă proprietatea lor. Proveniența volumelor este diversă: exemplare salvate de-a lungul timpului, donații, transfer de la alte biblioteci ale orașului sau din țară,



achiziții de la anticariate. Principiul a fost acela al valorii bibliofile sau al apartenenței la spațiul de spiritualitate al Târgoviștei. Coautor la „*Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508-1998*”, cu Victor Petrescu. Lucrarea, având un caracter enciclopedic, este în fapt o sinteză a fenomenului în perimetrul spiritual al Târgoviștei, constituindu-se într-o valoroasă bază de date, o sinteză amplă asupra fenomenului literar și cultural, ce se întinde pe o perioadă de cinci secole (1508-

1998). Dicționarul însumează 302 articole, dintre care 208 se referă la autori, 76 la publicații periodice, 14 la societăți, cercuri, cenacluri, 4 la festivaluri de literatură, concursuri și curente literare. Va îngriji tot în colaborare și volumul „*Scrisori către I. G. Vasiliu*” (2000). Valorificându-se astfel, în volum, fondul de corespondență primit de omul de cultură târgoviștean, printre scrisori fiind cele primite de la Virgil Carianopol, Vasile Militaru, Sașa Pană, Eugen Lovinescu, Ion Pas, G.M. Vlădescu, George Mihail Zamfirescu, Lucian Blaga, Șerban Cioculescu, Mircea Eliade, Victor Ion Popa, Alexandru Rosetti, Matei Alexandrescu, Liviu Rebreanu, Ionel

Teodoreanu, Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu, Radu Tudoran, Alexandru Piru și mulți alții. Se inaugura colecția „*Manuscriptum*” a bibliotecii târgoviștene, aducându-se date noi despre istoria literară și cultura târgovișteană. Reușește să valorifice pasiunea pentru cercetările în domeniul cărții, al tradițiilor culturale ale acestui spațiu de spiritualitate românească.

**Colaborări:** *Catalogul periodicelor dâmbovițene 1878-1982* (cu Victor Petrescu). Târgoviște, Biblioteca Județeană Dâmbovița, 1982; *Cărți cu autograf și însemnări manuscrise*. (cu Victor Petrescu și Cornel Albuț), Târgoviște, Biblioteca Județeană Dâmbovița, 1996; *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508-1998* (cu Victor Petrescu), Târgoviște, Editura Bibliotheca, 1999.

**Îngrijiri:** *Scrisori către I.G. Vasiliu* (cu Victor Petrescu), Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2000.

**Referințe:** Popescu, Mihai Gabriel. *Memoria dascălilor noștri, IV*. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2000, p. 86-88; Petrescu, Victor; Paraschiva, Serghie. *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița 1508-1998*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 1999, p. 171-172; Petrescu, Victor. *Scriitori și publiciști dâmbovițeni. 1900-2004*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2005, p. 173-174; Buluță, Gheorghe; Petrescu, Victor; Vasilescu,

Emil. *Bibliologi români. Dicționar*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2011, p. 184; *Enciclopedia orașului Târgoviște*, Ediția a II-a, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2012, p. 347; Coandă, George. *Istoria Târgoviștei. Cronologie enciclopedică*, Ediția a III-a, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014, p. 490; Petrescu, Victor. *Crochiuri literare. Scriitori și publiciști dâmbovițeni (1900-1944)*. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014, p. 241-242.

## PETREA CIUPITU

### Voința sacră de autodepășire

Slujitor al învățământului dâmbovițean, este totodată și un talentat eseist, poet și publicist. Se naște pe 18 mai 1939, în comuna Șuțești, județul Brăila. Studii gimnaziale în comuna natală, apoi cele liceale la Brăila (1956). Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București (1963). De la absolvire, profesor de limba și literatura română în comuna natală apoi la Pietroșița, Dragomirești (Decindeni), Răzvad (Gorgota), Fieni, Târgoviște, din județul Dâmbovița. Inspector școlar de specialitate la Inspectoratul Școlar al județului Dâmbovița (1966-1996). A îndrumat revistele școlare: „Mărgăritărele” (Dragomirești-Decindeni), „Dor călător” (Răzvad-Gorgota), „Univers duios” (Fieni). Între 1999-2001 face parte din redacția ziarului „Realitatea dâmbovițeană” pentru pagina de cultură-învățământ. Colaborează la revista „Opinii pedagogice” și la „Impact” cu o serie de articole despre Mihai Eminescu, orientate spre valorizarea spirituală, religioasă a operei sale în versuri și proză. Tot aici articole, opinii, recenzii, versuri. Debut editorial cu „**Reverberații eminesciene**” (2007) urmat de „**Remedii creștine pentru lumea de azi**” (2008), „**Ne cheamă cerul**” (versuri, 2008), „**Calea cea strâmtă**” (2008, eseuri despre întemeierea hristocentrică a ființei umane), „**Cercul – Aflarea centrului său**” (vol. I, II, 2010). Volumul de debut „**Reverberații eminesciene**” s-a născut din dorința de a te „așeza în rugăciune odată cu el, pentru trăire, curățire și mântuire”, considerând că moștenirea marelui poet este „un motiv de reflecție, datorită acestei demnități manifestate în conștiința de sine, acoperită pe deplin de valoarea națională și universală a scrisului său”. În „**Calea cea strâmtă**” considera că existența noastră zilnică se manifestă „între sacru și profan”, toate sentimentele, gândurile, stările sufletești au drept țel preponderent „voința sacră de autodepășire”, viața fiind



privită „ca urcuș” spre Divinitatea călăuzitoare. Face trimiteri la istoria românilor: „*Primul șef creștin de stat – / Constantinul-împărat, / Iar în Țara Românească, / Refuzând să părăsească / Dreapta lege creștinească, / Brâncoveanul-sfânt de mir / Este-ntâiul domn martir*” („Primul și întâiul”). Proză memorialistică și versuri de „*învățăături asumate*” se regăsesc în volumul „**Cercul – Aflarea centrului său**” (2010). Amintiri despre satul

brăilean natal, Șuțești, despre părinți și anii de școală sunt evocate cu talent și nostalgie, ca și cele ale primei tinereți, ca student la Filologie și tânăr profesor. Prin ceea ce a scris și exemplu personal dovedește că e un bun creștin: „*Gândul cu credință-adună / Tot ce-i bun să stea-mpreună; / Căci, în rugă laolaltă, / Inimi către cer tresaltă, / Ca-n sfințită viziune / Când se-ntâmplă o minune*” („**Creștinul ortodox**”)

**Scrieri:** *Reverberații eminesciene (Autume și postume). Lecturi și înțelesuri transcrise în comentarii versificate. Târgoviște, Editura Transversal, 2007; Remedii creștine pentru lumea de azi. Târgoviște, Editura Transversal, 2008; Ne cheamă cerul (versuri), Târgoviște, Editura Transversal, 2008; Calea cea strâmtă. Târgoviște, Editura Transversal, 2008; Cercul. Aflarea centrului său. Memoria afectivă și rostul conștiinței identitare. Învățăături asumate (versuri). Târgoviște, Editura Transversal, 2010.*

**Referințe:** *Enciclopedia orașului Târgoviște*, Ediția a II-a, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2012, p. 150; Coandă, George. *Istoria Târgoviștei. Cronologie enciclopedică*, Ediția a III-a, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014, p. 619

Din vol.: Petrescu, Victor. *Crochiuri literare. Scriitori și publiciști dâmbovițeni (1900-1944)*. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014.

## TABLETA DE SCRITOR

# Mihai Oproiu – despre originile Târgoviștei

Când vrei să înțelegi povestea unui oraș cu o istoric bogată, așa cum și-o închipuie oricine auzind numele Târgoviștei, trebuie desigur să-i explici mai întâi începuturile, să meditezi ca și Tit Liviu „ab Urbe condita”.

Dionisic Fotino, istoric de la începutul veacului al XIX-lea, își închipuia că un oraș ca Târgoviștea nu putea să răsară decât pe ruinele unui oppidum roman. El credea în existența unui Tiriscum sau Taros antic, preluând ideea lui Balthazar Walter.

Contemporan al lui Mihai Viteazul, prezent la curtea sa, autor al unei istorii scrisă în latinește despre epoca marelui voievod, Balthazar Walter lansase ideea unei Târgoviști născute din temelile unei cetăți imaginare, Tervis.

După închipuirea lui, Târgoviștea marei galerii de voievozi și cărturari crescuse din coloanele unei cetăți cu temple și amfiteatre, cu statui și terme.

Târgoviștea a mai fost închipuită ca un important perimetru de cult al zeiței Vesta.

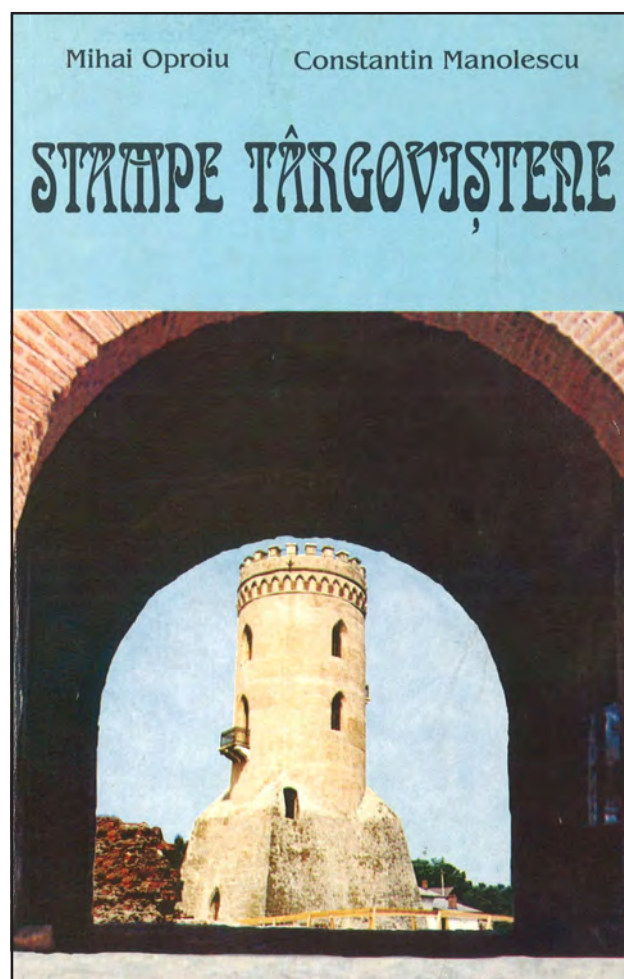
Numele de Târgul Vestei îl reproduce în 1872, în dicționarul său geografic, Dimilrie Frundzescu. Însăși municipalitatea folosea caragialesc la sfârșitul veacului al XIX-lea acest nume în scrierile ei oficiale. Denumirea zeiței era acordată și uneia dintre străzile orașului. Etimonul Tergum Vestae nu părea nimănui suspect sau ciudat. Se credea de către municipalitate, fără să deschidă nici măcar filele unui dicționar, că „tergum” ar fi însemnat în latinește târg (cuvânt de origine slavă). „Tergum” semnifică însă „spate” în limba latină!

Încă din veacul trecut Cezar Bolliac arătase că numele Târgoviștei nu are a face „câtu-i negru sub unghie cu antica zână a focului”.

Să întoarcem deci spatele Vestei și să mai amintim că alți istorici și-au imaginat originea orașului într-o davă dacică, într-o davă de piatră, de lemn și pământ denumită rezonant Trifidava. Lăsând la o parte faptul că la săpăturile arheologice nu s-au găsit dovezi care să susțină

existența unui oppidum roman sau a unei dave dacice, trebuie să mai precizăm că niciuna din hărțile antichității nu marchează existența acestor nume. În încercările de explicare a toponimului Târgoviște se întâlnesc și alte etimologii, făcute în speranța că se aruncă astfel o rază de lumină asupra originii orașului, a numelui său aparent enigmatic.

Cezar Bolliac sesiza printre primii netemeinicia unor interpretări, pe care le notăm și noi, pentru că au stăruit mulți ani în mintea atâtor generații și, de ce n-am spune-o, mai stăruie și astăzi.



Târgul Oastei, Târgul Veștilor, Târgul Oilor, Târgul Vestit, Târgul de Vest, Târgul Oiștilor sau mai pretențiosul Turrus Vicii – iată un mănunchi de etimologii eronate pe care seriozitatea, simțul lingvistic le repudiază.

Surprinzătoare pare tradiția care circulă printre locuitorii Țării Făgărașului, după care numele de Târgoviște ar veni prin locuitorii satelor Viștea de Sus și Viștea de Jos, Ei ar fi întemeiat Târgul Viștii, dincolo de Carpați, această explicație fiind în strânsă legătură cu străvechea tradiție a descălecatului lui Radu Negru.

Răspunsul îl puteți bănuși. Este simplu.

În Europa există mai multe localități cu denumirea de Târgoviște. Majoritatea lor se află, bineînțeles, în zona slavă a continentului. Trecând Dunărea, întâlnim un sat Târgoviște în Macedonia de nord, în Bulgaria un oraș a luat această denumire din 1934, pentru a înlocui numele vechi de „Roman”. În Ucraina aflăm șase sate cu nume apropiate de Târgoviște (Torhovisce). În Polonia întâlnim, de asemenea, Targowisko unde Kosciuszko dă cunoscuta sa constituție, iar în Grecia un sat situat în Macedonia de sud.

Dintre toponime, cele mai vechi atestări le au satele din Ucraina, Torhovisce (1331).

Niciuna din aceste localități n-a cunoscut însă strălucirea, măreția și importanța Târgoviștei noastre. În nicio altă parte Târgoviștea nu a devenit simbol al luptei pentru independență și neatarnare a acestei întregi zone, moștenitoare și prin romanitatea ei insulară a marilor tradiții ale Bizanțului. Creuzetele în care se plămădește istoria cuprind amestecurile cele mai ciudate, mai diverse, totuși vectoriale, ca direcție și sens. Numai Târgoviștea, capitala Țării Românești, a fost cunoscută în tot Sud-Estul european și a polarizat în jurul său într-o anumită perioadă epopeea luptei antiotomane.

Evlia Celebi, cunoscutul călător turc din secolul al XVII-lea care a străbătut trei continente, vizitând marile orașe ale Europei, răscolind stăruitor arhive și biblioteci, scrie câteva rânduri și despre Târgoviște. Preocupat să descifreze semnificația etimologică a numelui cetății, lasă un loc alb în formularea în care caută să-și materializeze intenția. Formularea ne-am ales-o de altfel ca titlu al acestui capitol.

Să încercăm a completa locul alb, îngălbenit acum de trecerea timpului. Vom începe poate cam de departe. Credem însă că este util.

Să observăm că numele orașului este scris în documentele de cancelarie domnească

întocmite de pisari îndeobște de cultură slavonă, Trăgoviște, citită însă Târgoviște (metateza fiind ortografică).

În schimb în relatările de călătorie, hărțile medievale, cosmografiile, cronicile în limba latină, gravuri apărute în Apus, numele orașului receptat direct din limba vorbită apare într-o formă mai scurtă: Tervis (la Ioan Honterus – 1552), Tervis (în 1545 la Sebastian Münster), Targos (în 1570 la Abraham Ortelius), Terwisch (în 1578 la Jaques Bongars) sau Tarvis, într-o gravură din secolul al XVII-lea.

Toate aceste grafii din care Targos pare a fi mai apropiată de toponimul Târg sunt niște grafii latinizate. Dovadă că Ioan Schatto, la 1513, nota pe harta sa denumirea Trigoforum (citirea este influențată de metateza ortografică din limba slavă) și reprezintă denumirea din vorbirea obișnuită „târg” însoțită de traducerea sa în latinește, „forum”. (Prima încercare de etimologie).

Ștefan Münzer, în *Cosmografia sau descrierea lumii* nota la 1545 că „Târgoviște, în vorbirea obișnuită Tervis” este capitala Țării Românești, sesizând existența, deci, a două denumiri paralele.

Rezultă, evident, că orașul era în cursul Evului Mediu numit Târgoviște (în limbajul de cancelarie, în cel diplomatic), dar și simplu Târg (în vorbirea obișnuită).

Prima denumire era extrasă dintr-o limbă moartă, reprezentând un cuvânt care nu mai circula, cea de a doua, având aceeași sorginte, era însă un cuvânt viu ca și astăzi.

Numele orașului înregistrat pe hartă, după principiile cartografice ale vremii, așa cum apărea în vorbirea curentă era, în fond, ca și Târgul Jiului, Târgul Gilortului, Târgul Buzăului, Târgul Troțușului, Târgul Ialomiței. Târgoviștea întrecea în importanță celelalte târguri, fiind și reședință domnească. În jurul său se dezvoltă ulterior un alt târg, numit prin opoziție – Târgșor (Târgul cel Mic). Opoziția care justifică acest nume era față de denumirea din vorbirea curentă a cetății noastre, Târg (Târgul cel Mare).

*Denumirea* de Târgoviște și-o datorește orașul deci cancelariei domnești. Erau atunci destul de aproape de începuturile orașului, „botezul” accentuând originea cetății ca loc de târg repetabil (periodic, dovada sufixului „iște”) și diferențiindu-l astfel câtva printr-o plină sonoritate de celelalte târguri ale țării. Poporul, destul de departe de treburile cancelariei domnești, continua să-i spună simplu, târg. Târgul cel Mare, Târgul domnului.

Denumirea simplă de larg sau piață dată unor orașe se întâlnește în multe părți ale lumii. În Grecia, Empore (din grecescul Emporion), în Finlanda Turk (din finicul türk) sau în Bulgaria – Bazargic (din turcescul bazar).

Cunoaștem condițiile naturale care avantajau apariția unui oraș în acest adevărat loc geometric al istoriei românești, tradițiile existente, drumurile comerciale, existența unui vad peste lalomița, apărarea ei naturală de către mlaștini, în sud, și de către munți la miazănoapte. Simțim parcă nelămurit totuși cum crește pe malul lalomiței viguros cetatea. Și totuși cum anume s-a născut?

Și nu știm încă. Și nu știe nimeni. Și nu ne va spune nimeni. Istoria, bazându-se pe realități arheologice, documentare, lingvistice, poate cuprinde și deducții, emițând ipoteze care chiar dacă nu se pliază perfect pe realitate, sunt undeva pe aproape.

Noi pornim la lansarea *ipotezei* noastre de la o simplă analiză toponimică. În jurul Târgoviștei sunt numeroase sate, din care vom în lătura pe cele apărute târziu, ca Ulmi, Golanu. Viișoara, Dumbrava (în harta austriacă din 1791 pe locul acestui sat se întindea însăși dumbrava Ilfovului) și vom apela la numele satelor existente și azi sau dispărute, pomenite în vechi hrisoave, desigur nu primele care vorbesc despre aceste sate ci primele dintre cele care s-au păstrat. (Aninoasa, Băjești, Călugărenii, Cereșanii, Comișanii, Dragomirești, Lazuri, Popșa. Mogoșești, Răzvad. Rușii, Săteni, Șotânga, Tabărele, Tabăra, Văcăreștii de sus și de jos, Viforâta).

Constatăm că putem să le împărțim în două categorii, și ne veți da dreptate: localități legale de apariția Târgoviștei, deci post databile acesteia. (Lazuri, Comișani, – lăzuirea pădurilor pentru pășunile hergheliilor domnești și habitatul comișeilor, Popșa – întăritură construită din pari [popi], nuiete și pământ, Văcăreștii, satul cirezilor de vite) și localități probabil antedatabile față de apariția Târgoviștei. Dintre ele ne oprim la una singură: Răzvad. Numele acestui sat vine de la latinescul vadum, ce desemnează un vad, loc de trecere, unde malul e jos, și prefixul răz (răz) care formează, de la substantive, derivate care exprimă ideea de intensitate. Această formație este ușor explicabilă în cazul perechii putere-răz-putere. În cazul toponimului nostru provenit dintr-un substantiv comun probabil azi dispărut, pare că prefixul să indice intensificarea în sensul repetabilității, Răzvad însemnând vadul cel des străbătut.

Toponime pornind de la aceeași noțiune geografică sunt frecvente și în alte perimetre. În limba germană „furt” înseamnă vad (Exemplu: Frankfurt – Vadul francilor; Erfurt – Vad peste [G]era); în limba engleză aceeași noțiune este acoperită de cuvântul „ford” (Oxford – Vadul boilor), la fel în slavă („brod”) (orașul Brod în Cehoslovacia) și în greacă „poros” (Bosporos, azi Bosfor – Vadul Vacii).

Astfel se poate deduce că pe lalomița, în dreptul acestui sat, a existat din cele mai vechi timpuri un vad important, des străbătut de drumul comercial spre Târgul de Floci și Brăila.

Malul drept al lalomiței este un mal înalt, ceea ce a constituit apărarea naturală a Târgoviștei împotriva inundațiilor. El însă descrește mult până în dreptul vadului la sudul orașului. Doar acolo este locul potrivit pentru vad.

La traversarea vadului peste lalomița, potrivit străvechii tradiții românești a cărăușiei pe drumuri lungi, se făcea dejugătoare, unul dintre cele mai mari popasuri pe acest drum, mai ales că aici se încrucișau drumurile de pe văile lalomiței și Dâmboviței, fiind astfel și un loc de concentrare, de aglomerare. Aici se întâlneau patru șuvoaie de căruțe, două dintr-un sens și două dintr-altul. Se dejugau boii, se deshămau caii, se aprindeau focuri, oamenii se pregăteau și pentru odihnă și pentru veghea carelor cu mărfuri, ca să plece mai departe în zori.

Pe aceste locuri s-a dezvoltat târgul Văii lalomiței, nucleul unui presupus cnezat cuprins în voievodalul lui Seneslau.

Se constată în sprijinul acestei afirmații că așezările de pe Valea lalomiței din sus de Târgoviște sunt prezente încă înainte de constituirea statului feudal Țara Românească, așa cum precizează documentele „din descălecata țării” (Pietroșița, Fieni, Țâța, Șotânga, Șerbănești). De asemenea, localitățile Cucuteni, Moțăieni, Berivoiești, Brebu, Bădeni, Runcu, Muscel, Bezdead au microtoponime cu specificarea că „erau vechi și drepte ocine” sau „bătrână și dreaptă ocină de la moși”. Interesului oamenilor satelor din jur față de târgul de vale i se adaugă și interesul transumanței păstorești, inițial, și cel comercial ulterior (aici aflându-se cum am văzut o mare dejugătoare), care vor face imperios necesară apariția unui punct întărit al domniei.

Extras din lucrarea *Stampe Târgoviștene / Mihai Oproiu; Constantin Manolescu*



## TINERE CONDEIE

### De ce nu mai citește lumea?

Este oare o problemă cu care societatea noastră se confruntă în momentul de față? Probabil că cei mai mulți ar spune că da, este. Nu doar în rândul tinerilor, cititul cărților nu mai este atât de mult frecventat și persoane, care au prins vremurile în care stăteau cu lanterna sub pătură înainte de culcare, pentru a nu fi prinși de părinți că încă sunt treji, cititul nu mai este de mult un hobby. Cu siguranță că sunt încă destui oameni care au o pasiune pentru citit, atât tineri, cât și persoane în vârstă. Ceea ce vreau eu să subliniez în acest material este faptul că numărul iubitorilor de lectură a scăzut dramatic în ultimul timp.

Ei bine, această dorință de lectură este din ce în ce mai puțin întâlnită. Observ că foarte multă lume se întreabă, oare de ce nu mai sunt oamenii interesați să citească? O fi oare internetul, care a devenit o activitate zilnică pentru marea majoritate a oamenilor sau să fie televizorul, unde poți vedea atât de multe canale încât nu mai ai timp și nevoie pentru o carte? Într-adevăr, toate aceste variante

sunt factori care distrag oamenii și nu-i mai face să fie atât de interesați de cărți, din punctual meu de vedere, dar probabil nu cei principali.

Aici poate fi vorba și despre faptul că nu sunt promovate cărțile care să stârnească interesul cititorilor, și aici mă refer în special la tineri. Nu spun că lecturile din școli sunt inutile, dar ar trebui să se facă în așa fel încât, elevii să își pot alege singuri cărțile pe care și le doresc să le citească. Desigur că nu-i oprește nimeni și nimic să facă asta la o bibliotecă sau o librărie, dar dacă nu ai de mic disciplina cititului este destul de greu după o vârstă să mai dezvolti o pasiune din asta. Mă uit în primul rând la mine, care până la 12 ani nu cred că am citit 3 cărți cap coadă, ceea ce ar fi fost de neacceptat probabil cu 30 de ani în urmă pentru un elev ce se pregătește pentru absolvirea generalei.

În timp, am înțeles că a citi o carte înseamnă mult mai mult de a fi atent la povestea care se desfășura în ea. Aceasta ne poate ajuta la dezvoltarea noastră personală, să ne aranjăm mult mai bine gândurile și de ce nu, să ne instruiască mai mult pentru viață. Probabil că dacă s-ar încerca încă din primii ani de școală, ca unui elev să i se ofere o carte de citit, mai apropiată de sfera lui de interes, probabil că în el se va dezvolta o pasiune pentru lectură.

Prin urmare, cititul cărților nu mai este de mult un hobby pentru cei mai mulți dintre oameni. Factorii care îi determină pe aceștia să nu mai lectureze sunt mulți, dar probabil și dacă sistemul din țara noastră în învățământ ar fi unul diferit în ceea ce privește promovarea lecturii, probabil că în timp și numărul oamenilor care citesc, ar începe din nou să crească.



*Ștefan Khalil*

Masternad Jurnalism  
Universitatea „Valahia” Târgoviște

# SALONUL EDITORIAL „Ion Heliade Rădulescu”. Ediția a XVII-a (7-9 septembrie 2018)

CONSILIUL JUDEȚEAN DÂMBOVIȚA PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÂRGOVIȘTE  
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "I. H. Rădulescu" DÂMBOVIȚA

**SALONUL EDITORIAL**

**ROMÂNIA**  
1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREună

**"Ion Heliade Rădulescu"**

Ediția a XVII-a  
Târgoviște, 7 - 9 septembrie 2018

Scuarul Primăriei Municipiului Târgoviște  
Salonul este deschis între orele: 10<sup>00</sup> - 21<sup>00</sup>



# Simpozionul „100 de ani de la Marea Unire. Momente ale desăvârșirii României moderne” (19-20 octombrie 2018)

Ministerul Culturii și Identității Naționale  
Consiliul Județean Dâmbovița  
Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița  
Complexul Național Muzeal „Cărtea Domnească” Târgoviște

**100 DE ANI DE LA MAREA UNIRE**  
**Momente ale desăvârșirii României moderne**

- Simpozion -

Ora 11.00  
Biblioteca Județeană Dâmbovița  
(Str. Steles, nr.2)

19 - 20 octombrie 2018

Parteneri media:

